+

Quę in hoc volumine continentur.

Gregorij Nisseni de immortalitate animę ad Macrinam.

Dissimilia, et Adagia ex operib. D. Ioa:nis Chrisostomi collecta.

Viperani. Orationes sex.

vj Hectoris Foresti Oeconomica.

D. GREGORII NYSSÆ PONTIFICIS,

Magni Baſilij fratris, De immortalitate animæ cum ſua ſorore Macrina Dialogus, nunquam antehac neque Græcè neque Latinè excuſus.

Daniele Augentio interprete.

Ad Præſtantiſſ. & ſapientiſſ. virum, D. Franciſcum Oliuarium, ſummum Galliarum Cancellarium.

PARISIIS,

Apud Aegidium Gorbinum, ad inſigne Spei, prope collegium Cameracenſe.

1557.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Sacra permisit facultas Parisiensis, nec impedit, quo minùs hic codex prælo committatur.

Datum in Comitiis Sôrbonę, Cal. Iul. Anno 1556.

PRÆSTANTISSIMO HEroi, D. Francisco Oliuario, summo Galliarum Cãcellario, Daniel Augentius, S. P. D.

COGITANTI *mihi sæpenumero, Heros sapientißime, quænam sit causa, quòd religio Christiana, quæ à veteris Testamenti Patribus & Prophetis, imò verò à Deo ipso prædicta, à Christo Deo & Dei filio tradita, ab Apostolis veluti quibusdam legatis toti orbi annunciata, ac miraculis confirmata, innumerabilium Martyrum, id est, veritatis & fidei quæ in Christo Iesu est testiũ sanguine consecrata, tot sanctißimis Cõciliorum decretis fulta, tot non minùs doctorum, quàm piorũ virorum*

ſcriptis præclaris illuſtrata, tot gentium & populorum perpetuo multis iam ſæculis conſenſu corroborata, tot hodie ſeditionibus & ſectis exagitetur, vt vbique ferè ſit miſerrima facies, cùm iam multi ab vnitate Eccleſiæ deſciuerint, permulti de defectione cogitent, nõnulli præcipites ferãtur ad impietatem, pauci admodùm víxque adeò contineantur in officio: duo potiſsimùm veniunt in mentem, in quæ tota huius rei culpa meritò poſsit conferri, nempe & effrænati populi libertas carnis, ad quam veluti maximè expetendam fertur toto impetu, & Eccleſiaſtica olim lapſa diſciplina, quæ cùm in ſe nõ ſit ſatis ſeuera, non poteſt vt vellet & deberet, aliis imperare. Nam ſectarum quidem auctores, qui filiis lucis ſunt longè prudentiores, ſi prudentia eſt appellanda verſipellis calliditas, qua alios in exitium pertrahũt, hac potiſsimùm ratione vulgus in ſuas partes pelliciunt, quòd mellitam quandam, vt ita dicam, libertatis offam eis oſtentent, vt eos hoc pacto ineſcatos conficiãt. Quid

enim

enim est prima specie blandius, quid iucũdius, ac delectationi magis proximum, si vulgi sensum spectes, quàm non exigere, vt ieiunia à populo obseruentur, quàm cuilibet permittere, vt quando, quantum, & quicquid velit, possit impunè comesse, quàm dicere non esse bona opera ad salutem necessaria, quàm hoc habere persuasum pro quantumuis graui crimine nullam nec in terris, nec post decessum subeũdam esse expiationem? satis enim esse si quãtumuis scelestus vel tantùm ingemuerit: & multa eiusmodi alia, ne omnia, quod non est huius temporis & instituti, persequar. Nonnulli verò quorum sunt partes errantem populum reuocare, lupos procul arcere, gregem verbo & exemplo pascere, quàm pulchrè suo fungantur officio ipsi viderint. Hoc quidẽ certè cõstat nihil esse hodie æquè necessarium, atque si pastores se ita gerant, vt populi salutem eis maximè esse curæ omnes intelligãt, eamq́ auctoritatem virtute & meritis sibi comparent, vt dum ipsi sibi minimè indulgent, eorũ

ſeueritatem commiſſi greges non ægreferant. Quod quidem ſi fiat, habeo perſuaſiſſimũ fore vt impia dogmata quæ à recentibus hæreſiarchis ad euertendam, quod vnũ ſibi proponũt, hierarchiam ſunt introducta, non modò non admittantur, ſed vno omnium ore damnentur, & in orci tenebras amandentur. Et certè cùm præter ſacrarum literarum auctoritatẽ, quibus nullus Chriſtianus repugnauerit, eorumq́ qui ab initio naſcentis Eccleſiæ ad hæc vſque tempora ſcripſerunt, interpretationem, & Oecumenicorum omnium Conciliorum conſtitutionem, perpetuum totius orbis Chriſtiani cõſenſum aduersùs eos facere, à nobis autem ſtare luce clariùs oſtenderimus, nõ eſt timendum ne Chriſtus qui in crucẽ ſublatus omnes ad ſe pertraxit, ſi nobis non deſimus, & ſupplices eius auxiliũ imploremus, ſuæ cauſæ deſit. Atque quàm impia quidem, cõfutatu autem facilia ſint eorum dogmata, hoc libro apertè demonſtrat D. Gregorius Nyſſenus, armis Philoſophicis, id eſt, validis

&

& efficacibus rationibus aduersùs eos qui animam mortalem esse censent, ita pugnãs, vt eos suo, quod aiunt, gladio facilè confodiat. Quod quidem aduersùs impios istos homines vel potiùs κακοδαίμονας *meo quidem iudicio hoc tempore omnino faciendum est, nec iis assentiendum qui Philosophiam vt Christiano homine penitùs indignam auersantur & reiiciunt. Quibus satis fuerit hoc in præsentia respondisse, Origenem, Basilium, Chrysostomũ, Nazianzenũ, cæterosq̃ Theologiæ antesignanos, in eo studiorum genere ita esse versatos vt excellerẽt, AEgyptumq̃ ita spoliasse, vt Domini tabernaculum ac templũ pulcherrimè ornarent, & impium illum Christiani nominis hostem Iulianum Apostatam nulla re alia maiorem Christianæ religioni calamitatẽ afferri posse nõ temerè censuisse, quàm si cum à cæteris humanioribus disciplinis, tũ maximè à Philosophia Christiani arcerentur. Quod cùm vt fieret, perniciosissimo edicto cauisset, sui populi misertus Christus Opt. Max. si-*

mul cum vita fraudulentum eius consilium
profligauit. Fundamentum quidem certè ne-
mo potest nec debet aliud ponere præter Ie-
sum Christum: sed firmissimo iacto fundamẽ-
1. Cor. 3. to, lapides quoque pretiosos, & cætera quæ eo
non indigna sint superædificare minimè pro-
hibemur. Cùm igitur in hoc libro legendo ma
ximam voluptatẽ cepissem, dignumq; iudicas
sem qui in Christianorum manus veniret, ad
eum in linguã Latinam vertendum aliquot
dierum operam contuli, cogitans quàm nihil
Greg. sit homini anima pretiosius, nihilq; ea doctri-
Nanz. na excellentius, cuius vera laus est apud Ari-
Orat. 1. stotelem, qui in præfatione libri de anima in-
in Iulia quit, δοκεῖ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν ἡ γνῶσις αὐτῆς μεγά-
num. λα συμβάλλεσθαι· Et quidem certè doctrina de a-
nima conducit ad pietatem & admirationẽ
diuinæ potentiæ accendendam in animis ho-
minum. Nam si, vt D. Paulus rectè vult, ex
Rom. 1. intuitu operũ naturæ, cuius Deus auctor est
ac gubernator, uenerunt homines in Dei quã
dam cognitionem, quid est post illa cælestia
corpora

corpora magis admirabile, quid diuinius & præclarius in rerum natura, hominis animo, qui est imago Dei? cùm id sit in homine animus, quod est in mundo πρῶτον κινοῦν, vel ipse Deus, ac ideò μικρόκοσμος ab illis appelletur homo. Prætereà in Ecclesia nequaquam carere hac doctrina possumus. Quare & Theologi libros de anima scripsere, qui adhuc extant, in quibus potentias discernũt, & earum officia distribuunt: quia ita iudicarunt, multas materias in Ecclesia non habere lucem, sine hac qualicunque distinctione potentiarũ animæ. Sed exorti sunt hodie, proh dolor! nõnulli qui verißimam de immortalitate animæ sententiam oppugnare conantur. Atque ij quidem sunt qui omni penitùs religionis & pietatis nomini infesti, nõ alia ratione se meliùs posse θεομαχεῖν iudicauerunt, quàm si, quod in eis est, priùs diuinam sui partem penitùs extinguerẽt. Quod si pro certo recipiatur, quid reliquũ est quo improborum hominum ad scelus omne anhelantium audacia refrenetur, & bono-

rum qui pro pietate et religione, pro omni denique virtute, vel maxima & grauissima patiuntur, fiducia & spes recreetur? Miserrimũ omnium futurũ hominem scribit Apostolus,
I.Cor.15 *si futura resurrectio tollatur. Meliùs autem tolli non potest, quàm si anima morti esse obnoxia asseratur: quod plurimi huius ætatis falsò sibi persuaserunt. Miseri homines! Dicto citiùs profectò aderit illa dies, in qua perpetuas stultitiæ suæ pœnas percipient, nisi dum licet resipiscant, & impietatis repudiato consilio pietatem colant & exerceant. Quod fortasse facient perlecto hoc diuinissimo libello, in quo more dialogi oratio procedit, vt quæ interrogationes & responsiones, propositiones & solutiones, obiectionésque, & cætera quæ sunt dialogorum formæ propria contineat. Atqui vtinam hîc mihi adfuisset ea verborũ vis, quæ facundissimi scriptoris eloquentiam exprimere potuisset, quem oratorem fortissimum, & omni artiũ totiúsque Philosophiæ cognitione instructum fuisse, vel vnicus hic li*

bellus facilè testari potest. Quod Suidam non fefellit, qui in eius vita sic scriptum reliquit, πρὸς τὴν ἀδελφὴν Μακρείναν μακρόν τινα καὶ περικαλλῆ περὶ ψυχῆς συνέθηκε λόγον. Accedit his sacræ scripturæ singularis notitia, in cuius tractatione doctus, argutus, clarus, facilis & breuis est. Quæ omnia si mihi quoque pari elegãtia, copia et perspicuitate exprimenda fuissent, eadem omnino mihi quoque necessaria fuisset eruditio, eadem dicendi vis, eadem tradendi perspicuitas, qua tantus vir claruit. Quæ omnia quàm à me sint aliena, probè noui. Interim tamen ipse mihi temperare nõ potui, quin quod è re omnium fore iudicabam, illud pro virili præstarem, ne tantus thesaurus non sine communi Ecclesiæ iactura diutiùs lateret. Cæterũ cùm in meis vigiliis omnibus non nomen solùm & imago, sed memoria quoque tuæ erga me beneuolentiæ mihi assiduè ob animũ præsens & proposita sit, faciẽdum profectò visum est pro animi mei conscientia, proq; eo quanti te facio, vt nomini tuo hoc quicquid est dica-

rem, non tam ob tua in me beneficia, magna alioqui, & (quod ego pluris facio) plenissima egregiæ tuæ in me voluntatis, quàm quòd excellens ingenium tuum huiusmodi tractatione admirabiliter delectari solere noui. Præterea verò ex omni hominum de me benè meritorum numero, cui plùs debeam quàm tibi, Heros sapientissime, prorsum habeo neminẽ, qui me iam pridem in tuam asciueris familiam, potissimumq; delegeris, cui tuos liberos, quorum educationẽ tam sanctè procuras, instituendos commẽdares: quod magnum certè ego semper duxi, quòd placuerim tibi qui turpi secernis honestum. Sed quia incidi in mentionẽ charissimorũ tibi pignorum, liceat hoc mihi quæso sumere pro eo studio quo omnia vniuersæ familiæ tuæ & læta & gloriosissima exopto, vt hîc Ioannem tuum natu maiorem (ex cuius familiari sermone sæpe cognoui quanta & quàm certa spes non familiæ tuæ solùm, quam amplissimã & splẽdidissimam esse non ignoro, sed etiam nostrorum temporũ

sita

ſita ſit in eo adoleſcẽte optimo & ad omnem virtutis laudem expectatiſsimo) cohorter ad ingenium excolẽdum, quod vt præcipuum in nobis eſt ſolumq́ diuinum, ſic omnia quæ ad ipſum pertinẽt, & maxima & maximæ laudis existimãda ſunt. Huius tibi facultatem, Ioannes, natura elargita eſt, parentis autẽ voluntas ea eſt, vt nihil malit, quàm te non fortunæ bonis, in quibus multum ineſt infirmitatis, ſed animi dotibus abũdare, virtutéſque eas toto animo capeſſere, quæ nobis adimi nõ poſſunt, & tum tranquillam vt vitam viuamus, facilè præſtãt, tum memoriam noſtri in omne tempus omnéſque gentes diſſeminant. Vides quàm nihil eſſet tota vetuſtas, niſi lumine literarum illuſtraretur. Vides neminem propè dixerim paulò nobiliorem fuiſſe, qui ſe nobilitatem tueri ſuam poſſe crederet, niſi vera virtutis nobilitas accederet. Neque te auferat noſtrorum temporum deprauata diſciplina, quibus nobilitas literarũ ſplendore obſcuriorem ſe fieri putat. Nimis enim ſtultè

quanta in ignominia versentur, non intelligunt. At, vt ait ille,

Collecta vitia per tot ætates diu
Senec.in Octauia *In nos redundant. sæculo premimur graui,*
Quo scelera regnant, sæuit impietas furens.

Propone tibi ante oculos nobilitatem omniũ gentiũ quæ magnam gloriam sint consecutæ: eam imitare, ad eam te exerce, huc confer cogitationes tuas: habes parentem huius rei causa vigilantissimum: habes patruum Episcopũ Lumbariensem, in quo omnia summa à Deo profecta sunt, quæ religioni, præsidio nõ mediocri, atque ornamẽto vel maximo esse possunt. Noli tãtas opportunitates adolescẽs omittere, & tibi persuade, si eo animo fueris, vt virtutẽ maximè ducas expetendã, cætera omnia fore tibi facilia. Sed hæc tu meliùs. Vt autẽ ad te redeam, Heros sapientissime, cùm nullis ferè aliis facultatibus possim, officij saltem atque operæ perseuerãtia, quoad potero, satisfaciam, proq; virili mea parte enixè operã dabo, vt de officio erga te meo nunquam in iis præsertim

quæ

quæ ad diuinã virtutum tuarũ admirationẽ ſpectẽt, iure cõqueri poſſis. Accipe ergo Gregoriũ iã latinè loquentẽ, tibi, vt ſpero, nõ iniucũdũ, cæteris ad quos perueniet nõ inutilẽ futurũ: quos interim obteſtamur, ut hãc uerſionẽ meã qualiſcũque eſt boni cõſulant, et ſi interpretis eruditionẽ fortè deſiderãt, animũ ſaltẽ iuuandæ rei literariæ diligant, ac meminerint honeſtos conatus, etiã cùm malè ceſſerint, iure laudari. Scis tu, Heros ſapientiſſime, quid meæ poſtulent rationes, neque ego etiã quantũ mea cauſa uelis dubito. Ego uerò qui te nõ ex fortuna, ſed ex uirtute bonitateq́ tua pendo, idem qui ſemel eſſe cœpi, in te ſemper ero, hoc eſt, tui obſeruantiſſimus: ídque ut tibi perſuadeas, uehementer uelim.

Vale ſplendidiſſimum Galliarum lumen, & ampliſſimum totius orbis terrarum decus, iterúmque & ſæpius vale atque ſalue etiam atque etiam. Lutetiæ, in Regiis ſcholis Mignonicis, Idibus Quintil. Anno Chriſti, Dei noſtri, M. D. LVII.

AD LECTOREM.

Vana quid Ascræi capiunt te somnia vatis?
Quid quoque Mæonij carmina cæca senis?
Nomina quid retinent vani tumefacta Platonis?
Quid retinet Latiæ gloria prima togæ?
Scilicet his aliquid positum est, quo purior, aut quo
Certior erroris nubila cuncta leues?
Corporeæ vt massæ oblitus, dominæque fluentis,
Vim possis notam sortis habere tuæ?
In te iam tandem, Lector, descende, relictis
Nugis, cuncta animo selige digna tuo.
Si te ipsum nouisse cupis (quæ prima laboris
Cura tui) librum hunc volue oculis, manibus.
Hîc tibi Nyssæi tandem fœtura recepta est
Pontificis, qua non altera visa prior.
Quæ cùm plena situ in tenebris conclusa lateret,
Vix tandem in nostras cœpit abire manus.
Atque hoc, quicquid id est, Augentius vnus habebit,
Qui tantum voluit non latuisse bonum.
Exceptum ingenio expressit, calamóque notauit,
Et lingua, qua non altera nota magis.
Fac igitur, studiis vt te accedentibus auget,
Auctum animum studio sentiat esse tuo.
Certè erit, vt posthac idem maiora procuret,
Et tibi det viuas vnde petiuit aquas.
Tunc dices, Animum scriptis qui morte redemit
Tam bene, quî possit nostra per ora mori?

D. GREG. NYSSÆ PONTIFICIS, MAGNI BASILII FRAtris, *De immortalitate animæ cum sua sorore Macrina Dialogus.*

Daniele Augentio interprete.

CVM è vita humana ad Deũ migrasset celeberrimus inter sanctos Basilius, & communem luctus occasionẽ reliquisset ecclesiis, adhuc autẽ superstes esset soror & magistra, ego quidem ad eam festinabam, acceptam in fratre calamitatem cum ea cõmunicaturus: & mihi dolore confectus erat animus, vt qui tãtum damnum ferret ęgerrimè, & quærebam aliquem lacrymarum sociũ, qui tristitiæ par onus sustineret. Postquàm autem alter in alterius conspectum peruenimus, mihi quidem animi ægritudinem commouit subiecta oculis magistra. Etenim ipsa quoque infirma ęgráque tene-

batur valetudine quæ tendebat ad morte.
Illa autem non ſecus atque ij qui moderandorum equorum artem rectè tenent, cùm doloris impetui, vt me parumper abriperet dolorémque leniret meum, cõceſsiſſet, oratione tanquam freno aliquo me poſtea aggreſſa eſt reprimere, immodeſtum & inſolentem animum ſua oratione dirigens.
1.Theſ. 4. Ab ea autem adducebatur illud Apoſtolicum, Triſtitia non oportere affici de iis qui dormierunt. Vt enim ita afficiantur, iis ſolùm euenire qui ſpem non habent. Ego verò cùm mœrore cor mihi adhuc ferueret, totúſque in luctu iacerem, Quomodo, aiebã, fieri poteſt, vt hoc rectè fiat ab hominibus, cùm apud vnumquenque adeò naturali mors laboret inuidia, & tam malè audiat, vt neque qui vident morientes, facilè hoc ſpectaculum admittant, iíque ad quos mors accedit, eam quantum fieri poteſt, fugiant & auerſentur: quinetiam quæ ſeruantur leges, vltimum in maleficiis, & in ſuppliciis vltimum id decernant: quánam ratione fieri poteſt, vt è vita exceſſum nihil eſſe putemus, etiam in aliquo extraneo, non ſolùm in neceſſariis, quando viuere deſierint? Videmus autem, aiebam, omne quoque hu-

manum ſtudium eò ſpectare, vt in vita permaneamus. Propterea enim & excogitatæ nobis ſunt domus ad degendum, ne ab ambiente frigore vel calore offendantur corpora. Agricultura autẽ quid eſt aliud quàm vitæ apparatus? vitæ autem cura omnino geritur propter metum mortis. Quid verò medicina, quî fit vt in honore habeatur apud homines? An non quoniam videtur aduerſus mortem arte pugnare? Loricæ autem, clypei, ocreę, galeę, & quę ad noſtri defenſionem arma ſunt cõparata, murorúmque ambitus, portæ ferreæ, & quæ tueantur foſſæ, atque cætera huiuſmodi, propter quámnam aliam cauſam fiunt, niſi propter metum mortis? Cùm ergo ſit naturaliter mors adeò terribilis, quomodo facilè parêre poſſumus ei qui iubet, vt ſuperſtes de mortuo nulla vnquam afficiatur triſtitia? MAC. Quid autẽ, inquit magiſtra, quid tibi per ſe in morte maximè videtur moleſtum? Ad eam enim accuſandam nõ ſufficit conſuetudo eorum in quibus eſt minimum rationis. GREG. Quid verò, ego ei aiebam, an non meritò eſt dolendum, cùm videamus eum qui viuebat antea & loquebatur, repentè nec ſpirare, nec loqui, & eſſe omnino

immobilem, & omnes naturales ſenſus in eo extinctos, adeò vt nec viſus operetur, nec auditus, nec aliquid aliud ex iis quæ ſenſus apprehendit? cui ſi ignem admoueris, aut ferrum adhibueris, aut enſe corpus diſſecueris, aut etiam ſi feris obieceris, vel in tumulo condideris, ad omnia eodem modo ſe habet iacẽs mortuus. Cùm ergo in his videatur mutatio, illa autem vitæ cauſa, quæcunque ea eſſet, repentè euanuerit, quo modo in extincta lucerna, flamma ſcilicet quæ in ea antè lucebat nec in ellychnio manente, nec aliò commigrante, ſed planè euaneſcẽte: quomodo fieri poteſt, vt tantam mutationem ferat ſine dolore, qui nulla re euidente nitatur? Animæ enim exceſſu audito, quod relictũ quidẽ eſt videmus: quod eſt autẽ ſeparatum ignoramus, & ipſum quídnam ſit ſecundum naturam, & in quídnam tranſierit, non terra, nõ aëre, non aqua, non vllo alio ex elementis, in ſe illam oſtendente poteſtatem quæ exceſsit ex corpore. Quæ cùm exceſſerit, mortuum eſt id quod eſt relictum, corruptioníque & interitui iam expoſitũ. MAC.. Cùm hæc dicerem, interim ſilentio mihi manu indicto, magiſtra, Num te, inquit, is mẽtem

tuam

tuam conturbat & inuadit metus, tãquam non ſemper maneat anima, ſed ſimul deſinat cũ diſſolutione corporis? GREG. Ego autem (animum enim meum nondum hæc ſubierat perturbatio) neſcio quo modo paulò audaciùs reſpondi, quod dicebatur non ſatis conſiderans. Dicebam enim diuinas voces iuſsis eſſe ſimiles, per quæ cogimur quidem neceſſariò credere animam ſemper manere: nulla tamẽ ratione ad hoc dogma deducti ſumus, ſed videtur mẽs intus ſeruiliter metu quod iubetur admittere, non ſua ſponte iis quæ dicuntur aſſentiri. Vnde etiam nobis de mortuis exiſtunt grauiores dolores, cùm nos planè neſciamus, an aliquid per ſe ſit hæc cauſa viuifica, & quánam ratione, & quo modo, an verò non ſit omnino. Veri enim incertitudo facit, vt in vtranq; partẽ pares ſint opiniones: & hoc quidem multis, multis autẽ videtur contrarium. Sunt autem quidam etiam apud Græcos non paruam in Philoſophia gloriam conſecuti, qui hæc exiſtimarunt, & pronuntiauerunt. MAC. Externas, inquit, nugas miſſas facias, in quibus inuẽtor mendacij, vt noceat veritati, in ſpeciem veri falſas componit opiniones. Tu autem ad

hoc intuere, quòd sic de anima sentire, nihil est aliud quàm esse alienum à virtute, & ad præsentem solùm intueri voluptatem: quæ autem in sæcula cōsideratur vitæ spem abiicere, per quam solùm virtus superat. GREG. Et quomodo, inquā, nobis posit existere firma & stabilis opinio, quòd anima permaneat? Nam ipse quoque sentio, fore vt rę omnium quæ sunt in vita pulcherrima, virtutę inquam, humana priuetur vita, nisi certa de eo fides in nobis corroboretur. Quî enim fieri potęst, vt virtus in iis locum habeat, in quibus vita præsens curriculo circunscribi existimatur, & post eam nihil speratur amplius? MAC. Quærere ergo oportet, inquit magistra, vndénā quod par est principium de iis nobis ceperit oratio: & à te, si videtur, suscipiatur contrariorum dogmatum defensio. Video enim animum tibi ad ea esse propensum. Deinde postquàm adducta fuerint contraria, inquiretur ratio veritatis. GREG. Postquàm hæc iussit, eam precatus ne quæ contradiceremus putaret à nobis seriò dici, sed tātùm vt veritatis dogma confirmaretur, si soluta fuerint quæ huic instituto & scopo aduersantur, Hæc, inquam, quidem certè dixerint

xerint qui contrariam tuentur ſententiam, quòd corpus cùm ſit compoſitum, omnino reſoluitur in ea ex quibus conſtat. Soluta autem elementorum quæ in corpore coaluerat compage, ad id quod eſt vnicuique proprium ac conueniens, vt eſt conſentaneum, defertur ipſa natura elementorum, neceſſaria quadam attractione id quod eſt proprium reddente ei quod eſt eiuſdem generis. Nam & calido rurſus coniungetur id quod eſt in nobis calidum, & ſolido terrenum, & vnicuique ex reliquis ad id quod eſt cognatum fit tranſitus. Vbínam ergo poſt hæc erit anima? Nam ſi eam quidem dicat quiſpiam eſſe in elementis: eam eandem eſſe quod ipſa, aſſentietur neceſſariò. Nam ſi non ita ſit, miſcebitur id quod eſt diuerſæ naturæ cum alieno. Et ſi ita ſit, exiſtet omnino varia & multiplex, vt quæ ſit cum contrariis commixta qualitatibus. Quod eſt autem varium ac multiplex non eſt ſimplex, ſed omnino conſideratur in compoſitione. Quicquid autem eſt compoſitum, id eſt eiuſmodi vt poſsit diſſolui neceſſariò. Diſſolutio autem eſt eius quod conſiſtit interitus. Quod autem interit, nõ eſt immortale: alioqui ſic quoque caro diceretur im-

mortalis, vt quæ diſſoluatur in ea ex quibus conſtat. Sin autem præter hæc eſt alicubi, vbínam eam eſſe ſuggerit ratio, cùm non inueniatur quidem in elementis, propterea q; ſit alterius naturæ, nihil autem aliud ſit in mũdo in quo poſsit eſſe anima cõuenienter viuẽs ſuæ naturæ? Quod autẽ nuſquã eſt, ne eſt quidẽ omnino. MAC. Magiſtra autẽ his dictis ſenſim ſuſpirans, Hæc, inquit, & quæ

Act. 17 ſunt eiuſmodi, Athenis olim aduerſus Apoſtolũ cõgregati proferebãt Stoici & Epicurei. Audio enim Epicurum in hãc eſſe propenſum ſententiam, vt exiſtimet fortuitò & caſu rerum factam eſſe naturam, per res nulla permeante prouidentia: & ideò conſequenter humanam quoque vitam putabat, inſtar bullæ ſpiritu quodam extenſo noſtro corpore, tandiu eſſe, donec contineatur ſpiritus ab eo quod ambit: cùm autem conciderit inflata magnitudo, ſimul etiam extingui id quod eſt interceptum. Eorũm enim quæ ſunt naturæ, erat ei terminus id quod cernitur, & vniuerſitatis cõprehẽſionis modum ſtatuebat eſſe ſenſum, obſtructis omnino ſenſibus animæ, ad nihil eorum quæ cadunt ſub intelligentiam & ſunt incorporea valens aſpicere: quo modo

do qui in aliqua eſt incluſus domuncula, minimè vnquam contemplatur cœleſtia miracula, vt quē parietes tectúmq; impediat ne quæ extrà ſunt aſpiciat. Re vera enim terreni quidam ſunt parietes quęcunque in vniuerſitate cernuntur in ſenſibus infixa, ab iis quæ percipiuntur intelligentia contemplandis, per ſe arcentes eos qui ſunt puſilli & abiecti animi. Qui eſt huiuſmodi, is terram ſolùm aſpicit, & aquam, & aërem, & ignem. Vnde autem ſit eorum vnumquodque, & in quo ſit, & à quo contineatur, perſpicere nō poteſt ob puſillum & abiectum animum. Et viſa quidem veſte, textorem animo cogitat quiſpiam, & per nauem intelligit nauis fabricatorem, & conſpecto ædificio, manus ædificatoris verſatur in mente ſpectatorum. Iſti autem mundum aſpicientes, ad eum qui per ea ſignificatur, cęcutiunt. Hinc præclara hęc & acuta proferuntur ab iis qui animam extingui opinantur, nempe corpus eſſe ex elementis, & elementa ex corpore, & non poſſe animam per ſe conſiſtere, ſi non ſit ex iis aliquid, neque in iis. Si enim quoniam non eſt anima eiuſdem naturæ cuius ſunt elementa, ideò nuſquam eam eſſe cenſent iſti qui contradi-

cunt: ij primùm quoque eam quæ est in carne vitam statuant esse inanimam. Non est enim aliquid aliud corpus, quàm concursus elementorum. Igitur ne in his quidem dicant esse animam per se viuificantem id quod est coagmẽtatum: si quidem fieri nõ potest posteà, vt opinantur, vt si sint elemẽta, anima quoque sit: adeò vt nihil aliud quàm mortuam esse nostram vitam ab eis ostendatur. Si autem nunc in corpore non dubitant esse animam, quomodo eo in elementa dissoluto animam extingui sentiũt? Deinde in ipsam quoque diuinam naturã eadem audeant. Quomodo enim dicent intelligentem materiæque & formę expertem naturam, humida & mollia, calidáque & solida peruadentem, in essentia ea quæ sunt continere, cùm nec cum iis in quibus existit vllam habeat cognationem, nec in eis esse posſit, propterea quòd sit diuersi generis? Ab eorũ ergo dogmate ipse quoque Deus omnino tollatur, quo quæ sunt continentur. GREG. Hoc ipsum, inquam ego, quomodo fuerit dubium apud eos qui contradicunt, ex Deo esse omnia, & quæ sunt, in eo contineri, aut omnino eorum quę sunt natura Deũ esse superiorẽ? MAC.

Tum

Tum illa, In rebus, inquit, eiuſmodi tacere
eſſet conuenientius, nec ſtultas & impias
propoſitiones dignas putare reſponſio-
ne. Nam diuina quoque quædam ſententia *Pro.26.*
prohibet non reſpondere inſipienti ſecun-
dùm ſuam inſipientiam. Eſt autem planè
inſipiens, vt ait Propheta, qui dicit non *Pſal.52.*
eſſe Deum. Quoniam autem hoc quoque
dicendum eſt, dicam tibi, inquit, non meā
nec vllius alterius orationem, parua enim
eſſet quantacūque ea ſit, ſed eius quem eo-
rum quæ ſunt creatio refert & enarrat per
ea quæ ſunt in ipſa miracula: cuius audi-
tor eſt oculus, per ea quæ cernuntur verbo
præclaro opifice in corde reſonante. Aper-
tè enim effectorem clamat ipſa creatio cœ-
lorum, ſicut dicit Propheta, vocibus inef- *Pſal.18.*
fabilibus gloriam Dei enarrantium. Quòd
ſi quis quæ in ſuperioribus locis inferníſ-
que, id eſt, in cœlo & terra ſunt miracula,
ipſámque adeò vniuerſitatis cōpagem in-
tueatur, commodè poterit intelligere, quo-
modo cùm ſint inter ſe natura contraria e-
lementa, omnia tamen ad eundem ſcopum
per quandam inexplicabilem cōnectuntur
ſocietatem, ſuam vnumquodque faculta-
tem ad hoc vt vniuerſitas permaneat, con-

ferentia,& neque immixta nulláque cõmunione coniuncta, per qualitatum proprietatem à se inuicem seiunguntur, neque in se inuicem intereunt,inter se contrariis confusa qualitatibus: sed & quibus est leuis & quæ sursum fertur natura, deorsum feruntur,solis calore defluente per radios:& grauia corpora sustolluntur, vt quæ subtilia reddantur per vapores: adeò vt & aqua præter suam naturam sursum feratur per aërem vecta in spiritibus, & æthereus ignis fiat terrenus, ita vt nec profundum quidẽ sit expers caloris: ab imbribus autẽ humor terræ infusus, cùm vnus sit natura, gignat innumerabiles germinum differẽtias, subiectis omnibus conuenienter inditus. Celerrimum quoque poli ambitum, internorúmque circulorum motum in aduersùm, astrorúmque cursus& coitus,& numerosos recessus. Qui hæc intuetur oculo animi cogitationis, an non apertè docetur per ea quæ cernuntur, quòd diuina virtus artificium & sapientiam rebus ostendens, omniáq; permeãs,& partes toti cõiungit ac cõpingit, & totum cõplet in partibus,& vna quadam virtute continetur ipsa vniuersitas, in se manens & circa se mota, & nec à

motu

motu vnquam desinẽs, nec in vllum alium locum translata, præter eum in quo est? GREG. Ad hæc ego, Quî fieri, quæso, potest, vt vna eadémque fide confirmetur Deus, atque ipsa hominis anima? Non est enim anima idem quod Deus, ita vt si quis vnum confiteatur, simul quoque confiteatur reliquum. MAC. Tum illa, Dicitur, inquit, à sapientibus homo esse quidã paruus mundus, qui hæc in se continet elementa, quibus completa est vniuersitas. Si autem hoc verum est, vt est consentaneum, fortasse non alio nobis opus fuerit auxilio, vt cõfirmetur id quod de anima censuimus. Cẽsuimus autem eam per se esse in propria natura, & diuersam à corporea crassitudine. Quo modo enim per sentientem apprehẽsionem mundum vniuersum agnoscentes, per ipsam nostram ex sensu operationem deducimur ad notionem rei & intelligentiæ quæ sensum superat, & fit noster oculus interpres omnipotentis sapientiæ, quæ in vniuersitate quidem cõsideratur, per se autem eũ indicat qui ex ipsa apprehẽdit vniuersitatem: ita ad eum quoque qui in nobis est mundum intuentes, non paruas habemus occasiones per ea quæ cernuntur

coniectandi id quoque quod est absconditum. Abscōsum est autem illud, quod cùm in se sit eiusmodi vt intelligentia percipiatur & sit formæ expers, effugit sensus perceptionem. GREG. Ego dixi, Sed quę vniuersitatem supereminet sapientia, reputari potest per natura sapientes & artificiosas rationes quę considerantur in hoc concinno mundi ornatu. Animę autem quænã fuerit cognitio, per ea quæ corpore ostenduntur, eis qui ex iis quę apparēt, id quod est occultum inuestigant? MAC. Maximè quidem, inquit virgo, iis qui conuenienter sapienti illo præcepto cupiunt seipsos noscere, opinionum de anima magistra est ipsa anima, nēpe quòd ea sit materiæ expers & incorporea, quæ conuenienter suæ naturæ operetur & moueatur, & per instrumenta corporea suos motus ostendat. Nam instrumentaria ipsa corporis structura est quidē nihilo secius etiam in iis qui sunt morte affecti: sed manet immobilis, nec fungitur munere operationis, cùm in ea nō sit facultas animalis. Propterea ergo mouetur quãdo & sēsus fuerit in instrumētis, & per sensũ peruaserit intelligēs facultas, sentiēdi instrumēta suo impulsu ad id quod videtur cōmouens.

nés. GREG. Quid ergo, dixi, eſt anima, ſi poteſt eius natura aliqua ratione deſcribi, vt per deſcriptionẽ id quod eſt ſubiectum, nõ nihil à nobis intelligatur? MAC. Magiſtra autem, Alij quidem, inquit, aliter quid ea eſſet, enuntiarũt, vt ſibi videbatur ſinguli definientes. Noſtra autem de ea ſic habet ſententia. Anima eſt eſſentia genita, eſſentia viuens, intelligens, corpori inſtrumentario & ſentiendi facultate prædito, vitalem facultatem & ea quæ ſubiiciuntur ſenſibus apprehendentem per ſe immittens, donec conſiſtit natura quæ ea poteſt ſuſcipere: ſimúlque dum hæc diceret, manu oſtendit medicum, qui ad medendum corpori ei aſſidebat, & dicit, Propè adeſt eorum quæ à nobis dicta ſunt teſtimonium. Quomodo enim, inquit, hic arteriæ tactu digitorum admoto, per ſenſum tactus ſentit quodammodo clamantẽ ad ipſum naturam, & narrantem ſuas affectiones? nempe quòd ægritudo corporis eſt in intenſione, & ex his viſceribus incitatus eſt morbus, & eò vſque inflãmationis extenditur intenſio. Eiuſmodi quoque alia diſcit ex oculo, & ad figurã intuens decubitus, & ad carnis liquefactionem. Internam quoque affectionem ſigni-

ficat & forma coloris, vt quæ ſit pallida & bilioſa, & iactus oculorũ, qui ad mœrorem & triſtitiam ſua ſponte inclinat. Itidem fit quoque auditus magiſter ſimilium, vt qui crebro anhelitu, & quod ſimul cum reſpiratione editur ſuſpirio, agnoſcit affectum. Dici autẽ poteſt nec eius quidem qui eſt ſciẽtia præditus, odoratum eſſe eiuſmodi vt nõ ſpeculetur affectionẽ, ſed per qualem proprietatem anhelitus, agnoſcere ægritudinẽ quę latet in viſceribus. Niſi ergo aliqua quę intelligẽtia percipitur facultas adeſſet vnicuique inſtrumẽto ſenſuum, quídnam nos manus ex ſeipſa docuiſſet, ad eius quod eſt ſubiectum cognitionem tactum deducente notione? Quid verò auditus ſeparatus à cogitatione, aut oculus, aut naris, aut vllum aliud inſtrumentum ſenſus, ad eius quod quæritur iuuiſſet cognitionem, ſi per ſe ſolũ eſſet eorum vnumquodque? Sed eſt omniũ veriſſimum quod quidam ex iis qui in externis verſati ſunt diſciplinis, pulchrè dixiſſe commemoratur, Mẽtem eſſe quæ videt, & mentem quæ audit. Si enim hoc quiſpiam non eſſe verum cõceſſerit, dic tu quẽadmodum ad ſolem intuens, ſicut te magiſter docuit intueri, non quantus multis apparet,

Ariſto. ſect. 11. proble. 33.

paret, tantum eum esse dicis circuli magnitudine, sed vniuersam terram longo spatio superare? Nō quoniam qualem motū, temporúmque & locorum interualla, & defectuum causas, per ea quæ apparent mente secutus, ita rem habere audacter pronuntias. Lunæ quoq; diminutionem intuens & incrementum, alia discis per eam quę apparet in elemento figuram, nempe & eam secundùm suam naturam carere lumine, & orbem terræ proximum obire, illustrari autem à solis radiis, vt naturaliter fieri cōsueuit in speculis, quæ solem in se suscipientia, suum reddunt splendorem, solis lumine ex leui & resplendente corpore in aduersùm reflexo. Quod quidem iis qui aspiciunt citra vllam examinationem, ex ipsa luna videtur esse lumen. Ostenditur autem non ita habere, quòd cùm soli quidem fuerit aduersa ex diametro, toto qui nos aspicit orbe illuminatur. In minori autē qui est apud ipsum loco, celeriùs obiēs eum in quo ipsa est circulū, priusquàm sol suū cursum semel cōfecerit, ipsa plus quàm duodecies suū absoluit ambitū. Quamobrem euenit vt non semper luce impleatur elementum. In frequenti enim ambitu non manet assiduè ei

aduersa fronte qui longo tẽpore suũ ambit polum, ea quę breui tempore suum sæpe circuit. Sed sicut situs qui soli directo est oppositus, vniuersam quæ ad nos aspicit lunæ partem per solis radios illuminat: ita quãdo soli obiecta fuerit ex transuerso, quod semper est apud eũ lunę hemisphęrio, radiorũ ambitu intercepto, id quod nos spectat necessariò obumbratur, trãsmoto splendore ab ea parte quæ solem non potest aspicere, ad eã quæ semper est apud illum, donec directò subiens orbem solis, in tergo radium susceperit. Sic illustrato quod est supernè hemisphęrio, quæ ad nos vergit partem facit minimè aspectabilem, quòd sit omnino sua natura luce vacua, quod quidem dicitur perfecta elementi diminutio. Si autem motu sui cursus solem rursus prætererierit, & ex transuerso radio obiecta fuerit, quod prius carebat lumine, tunc incipit sublucere, ab eo quod erat illuminatum ad id quod non lucebat radio transeunte. Vidésne quorúmnã sit tibi magister visus, qui tibi per se nõ prębuisset eorum contemplationem, nisi esset aliquid quod aspicit per oculos, quod iis quæ sensu cognoscuntur, veluti quibusdam vtens ducibus, per ea quæ cernũtur permeat

ad

ad ea quæ nõ cernũtur? Quid opus est geometricas addere demonstrationes, quæ per sensiles characteres nos deducũt ad ea quæ sensum superant: & alia præter hæc innumerabilia, per quæ constat, quòd per ea quæ in nobis aguntur corpore, fit cõprehẽsio intelligẽtis essentiæ quæ in nostra natura est abscondita? GRE. Quid verò, aiebã, si quo modo commune quidem est in sensili elementorũ natura id quod est particeps materiæ: seorsum autẽ in vnaquaque specie magna est materiæ differentia. Nam & eius motus est è contrario, cùm alia quidem tendat supernè, alia verò infernè deprimatur: species autem non est eadem, & diuersa est qualitas: in aliquo horum simul esse per essentiã, vt est consentaneum, quispiam dixerit esse facultatem, quæ has intelligentiæ visiones & motiones ex naturali proprietate & potestate operatur: cuiusmodi multa videmus fieri ab iis qui fabricantur machinas, à quibus materia artificiosè cõcinnata, imitatur naturam, non in sola figura ostendens similitudinem: sed & in motu versatur, & quendam refert sermonem, resonante machina in parte qua vox editur. Nec vtique in iis quæ fiunt consideramus vllam quæ mente

percipiatur facultatem ſingula operantem, figuram, ſonum, motionem. Si eadem dixerimus etiã in hoc mechanico ſordidóq; noſtræ naturæ inſtrumẽto, nulla ſeorſum infuſa quę mẽte percipitur natura fieri, ſed quadam à natura inſita facultate mouente ea quæ ſunt in nobis elemẽta, & operationem eiuſmodi eſſe effectum, quæ nihil eſt aliud quàm motus quidam impellens, qui verſatur circa cognitionem eorum quorum ſtudio tenemur: quid per hæc magis probetur, an in ſe eſſe illam incorpoream & quę mente percipitur animæ eſſentiã, an ne eſſe quidem omnino? MAC. Illa autem, Id quod diximus, inquit, exẽplum quoque adiuuat, & totus apparatus illatæ in nos obiectionis, non parum conferet ad ſtabilitatem eorum quæ à nobis percepta ſunt intelligentia. GREGOR. Quomodo hoc dicis? MAC. Quoniam, inquit, ita ſcire tractare & cõcinnare inanimam materiam, vt ars in machinas immiſſa materiæ propemodum ſit pro anima, per quas imitatur motum, & ſonũ, & figuras, & quæ ſunt huiuſmodi, apertè probauerit, quòd eſt aliquid eiuſmodi in homine, cui natura eſt inſitum, vt per contemplandi & inueniendi facultatem, cogi-

tatione apud ſe concipiat & præparet machinas, deinde ad operationem eas per artem deducat, & oſtendat per materiam id quod mente agitauit. Primùm enim excogitauit quòd ad edendã vocẽ opus ſit ſpiritu. Deinde vt in machinã immittendi ſpiritus excogitaretur ratio, naturam elementorum reputando prius examinauit, conſiderans quòd in iis quę ſunt, nihil eſt vacuũ, ſed collatum cum eo quod eſt grauius, id quod eſt leue reputatur vacuum. Nam ipſe quoque in ſe ſua ſubſtantia aër eſt refertus ac plenus. Vacuum enim vas dicitur ex abuſione, quando eſt humido vacuum. Nihilominùs autem id quoque aëre plenum dicit eruditus. Signum autem eſt, quòd in lacum illata amphora non protinus aqua impleatur, ſed primũ ſupernatet, intercepto aëre concauum ſuperius ſuſtinente, donec haurientis manu preſſa amphora fuerit in profundo, & ore tunc aquã acceperit. Quod cũ fiat, oſtenditur eam non eſſe vacuam etiam ante aquam acceptam. In oſculo enim cernitur quædam pugna duorum elementorum, cùm aqua quidem prę grauitate in cõcauum vi feratur & influat, aër autem qui concauo fuerat interceptus, per ipſum oſcu

lum retrò circa aquam comprimatur & refluat, adeò vt propterea dissecetur, aut etiã valde resonet aqua spumans vi spiritus. Hęc ergo considerauit, & quomodo in machinam immitteretur spiritus, per elementorum naturam excogitauit. Cùm enim quiddam concauum ex capaci & solida cõstruxisset materia, & in eo inclusum aërem vndique continuisset ne efflaretur, in concauum aquam inducit per osculum, conuenienter vsui aquæ quantitatem dimensus. Deinde in propè situm canalem, dat aëri ex aduerso transitum. Aër autem ab aqua violentiùs expressus fit spiritus, qui in constructum canalem incidens, edit sonum. Númquid ergo per ea quę cernuntur apertè ostẽditur, quòd in homine mens quædam est aliquid aliud pręter id quod cernitur, quæ eo quòd est formæ expers intelligénsque suæ naturæ, hęc in se excogitata præparat? Deinde per materiæ particeps ministeriũ, in apertum producit quod intus constitutum fuerat cogitatum. Si enim, sicut nobis fuit obiectum, naturæ elementorum liceret adscribere eiusmodi miraculorum effectiones, casu nobis omnino consisterent machinæ, nec æs expectaret artem vt viri

referret

referret similitudinem, sed à natura statim esset eiusmodi: neque tubo opus haberet aër, vt sonum ederet, sed semper ex se sonaret, vt qui, vt accidisset, flueret & moueretur: nec aqua per canalem sursum vi ferretur, premendi arte exprimente motum ad id quod est præter naturam. Sed aqua sua sponte omnino ascenderet, sursum sua natura deducta ad machinam. Quod si ita est, nihil casu fit suáue sponte ex iis quæ fiunt à natura elementorum, sed ad id quod videtur arte vnumquodque ducitur. Ars autem est quædam firma ac stabilis cogitatio, quæ ad scopum aliquem operatur per materiam. Cogitatio autem est qualis motus & operatio mẽtis. An non ergo per ea quæ sunt nobis obiecta, aliquid aliud esse mentem quàm id quod cernitur, ostendit dictorum consequentia? GREG. Ego autẽ hoc quidem ita habere ipse quoque dico, nempe non idẽ esse id quod non cernitur, quod id quod cernitur: sed in eo quod dicis non video quod quęritur. Nondum enim mihi constat, quídnam oporteat vocare id quod cernitur: sed quòd nõ sit quidem quidquã materię particeps, tua didici oratione. nondum autem noui quídnã de eo dicere opor

teat. Ego autem hoc maxime volebam ſcire, non quid non ſit, ſed quid ſit. MAC. Illa autem, Multa, inquit, de multis ſic diſcimus, ex eo quod dicimus nõ eſſe hoc quidpiam, quódnam ſit ipſum eſſe eius quod quæritur interpretantes. Ἀπόνηρον enim, id eſt, non malum dicentes, bonum oſtẽdimus: & ἄνανδρον, id eſt, non virum nominantes, timidũ agnoſcimus: multáque dici poſſunt his ſimilia, per quę vel benigniorem accipimus intelligentiam per malorum negationem, vel cõtrà animo conuertimur ad deterius, bonorum ablatione quod malum eſt indicantes. Sic ergo ſi in eo quoque de quo in præſentia dicitur, cogitarit quiſpiam, non aberrarit ab ea quam par eſt habere, notione de eo quod quęritur. Quęritur autem, quídnã mentem exiſtimare oporteat in ipſa eſſentia. Qui ergo id quidem eſſe de quo agitur, per eam quæ nobis ab ipſo oſtenditur, operationem nõ dubitat, vult autem ſcire quid ſit, ſatis inuenerit, eò quòd didicerit ipſum id non eſſe quod ſenſus comprehendit, nõ colorem, non figuram, non renitentiam, non grauitatem, nõ quantitatem, non quæ ſit in tria dimenſionem, nõ eam quæ eſt in loco poſiturã, neque quidquã omnino eorum

rum

rum quæ cõprehẽduntur in materia, ſi quidem eſt aliquid aliud præter hæc. GREG. Ego autẽ interim dum hæc diſſereret, Neſcio, inquam, quomodo fieri poſsit vt ſi hęc omnia auferantur ab oratione, nõ vnà etiá cũ iis deleatur quod quęritur. Cuínã enim abſq; his adfuerit ſtudiũ & cura cõprehẽdẽdi? vt enim ego quidẽ exiſtimo, nondũ cernitur. Semper enim in iis quæ ſunt inquirẽdis, per examinantẽ cogitationẽ ſcrutãtes id quod quæritur, tanquam cæci quidã ad oſtium deducti per parietes, tangimus omnino vnum eorum quæ dicta ſunt, vel colorem inuenientes, vel figuram, vel quantitatem, vel aliquid aliud ex iis quæ nũc ſunt à te enumerata. Quando ergo eorum nihil eſſe dicitur, ad hoc vt ne omnino quidem quidquam eſſe putemus, à puſillo & abiecto animo deducimur. MAC. Illa autem dum loquerer, eiulans, O rem, inquit, abſurdam! Ad quem exitum conuertit hoc humile & abiectum de iis quæ ſunt iudicium? Si enim remotum fuerit ab eſſentia quidquid ſenſu non cognoſcitur, ne ipſam quidem poteſtatem quæ præeſt vniuerſitati & ea quæ ſunt apprehendit, confitebitur qui hoc dicit, ſed cùm eſſe incorpoream & formæ ex-

pertem naturam diuinam didicerit, non eã esse omnino iudicabit ex hac cõsequentia. Si illic autem quòd hæc non sit, non affert præscriptionem quin sit: quomodo mens humana quò minùs sit, repellitur, vt quæ simul consumatur cum ablatione proprietatum corporearum? GREG. Igitur, inquam ego, ex absurdo aliud absurdum assumimus per hanc consequẽtiam. Eò enim nobis rediit oratio, vt mentem nostram idem existimemus quod diuinam naturam: si quidem vtrunque intelligitur per ablationem eorũ quæ inueniuntur per sensum. MAC. Ne idẽ dixeris, inquit magistra: nã hæc quoque est impia oratio: sed sicut à voce diuina didicisti, dic hoc illi simile. Quod enim factum est ad similitudinẽ, habet omnino per omnia cum exemplari similitudinem, intelligens intelligenti, & incorporeum incorporeo, & est ab omni mole corporea liberum, sicut illud, & effugiens omnem interualli dimensionem illi consimiliter. aliquid autem aliud est ab illo, quod ad naturæ attinet proprietatem. Non fuerit enim amplius vtiq; imago, si per omnia idem fuerit quod illud: sed in quibus in increata natura illud aspicitur, in iisdẽ creata natura hoc ostendit.

ostēdit. Quo modo sæpe in paruo vitri ramento, cùm radio fuerit expositum, totus inspicitur orbis solis, non in eo apparens in sua magnitudine: sed vt ramēti breuitas capit orbis apparitionem: ita in nostræ naturæ breuitate resplendent imagines illarum ineffabilium diuinitatis proprietatum, ita vt per hæc deducta ratio, non excidat à cōprehensione mentis in essentia, proprietate corporea expurgata in examinatione cōsiderationis: neque rursus paruā & interitui obnoxiam naturam, in idem deducat quod interminatam naturam, & in quam non cadit interitus: sed quæ intelligentia quidem percipitur, existimet essentiam, quoniam essentiæ quę intelligentia percipitur, est imago: non tamen eandem esse dicat imaginē quod exemplar. Quo modo ergo per inexplicabilem Dei sapientiam quę apparet in vniuersitate, diuinam naturam & potestatē in omnibus quæ sunt, esse non dubitamus, vt omnia maneant in essentia: (quanquā si quis naturę rationem exegerit, lōgissimè abest Dei natura ab iis quę in singulis in creatione ostenduntur & intelliguntur: in iis tamen esse constat quod distat secūdùm naturam:) ita minimè est incredibile, animę

quoque essentiam, quę per se est aliquid aliud quodcunque esse coniectetur, non impediri quo minùs sit, licet quę tanquam elementa in mundo considerantur, ei non eueniant ratione naturæ. Neque enim viuentia, sicut iam priùs dictum est, corpora, quę constant ex temperatione elementorum, habent quidquam commune, quod attinet ad essentię rationẽ, cum formę experte animę simplicitate in corporea crassitudine. Sed tamen non dubitatur in his esse vitalem animę operationẽ maiore quadam ratione contẽperatam, quàm vt mens humana eam possit assequi. Ergo nec si in se resoluta fuerint quæ sunt in humano corpore elemẽta, id periit quod ea per vitalem colligebat operationem. Sed quo modo adhuc constante eo quod est compositum ex elementis, animantur singula, æqualiter & similiter omnes partes quæ corpus cõplent subeunte anima: & nec solidã nec renitentẽ eã esse dixerit cum terreno cõtemperatam, neque humidam aut frigidã, aut frigido cõtrariam qualitatem, quę est in his omnibus, & vnicuique vitalem immittit facultatem: sic quoque eo quod erat compositum soluto, & ad sua rursus reuerso, simplicem illam

&

& incompoſitam naturã adeſſe vnicuique parti exiſtimare etiam poſt diſſolutionem, nequaquam eſt alienum à veriſimilitudine, ſed quę ineffabili quadam ratione in eo ſemel coaluit quod cõpoſitum fuit in elemẽtis, in iis ſemper manere in quibus fuit cõmixta, nullo modo diuulſa ab ea quę ſemel facta fuit coaleſcentia. Non enim quoniam ſoluitur id quod eſt compoſitum, etiã cum compoſito diſſolui neceſſe eſt id quod non eſt compoſitum. GREG. Ego autem dixi, Sed elementa quidem inter ſe cogi, & à ſe inuicem diſcerni, & hoc eſſe diſſolutionem corporis, nemo contradixerit. Quoniam autẽ inter vnumquodq; eorum multùm intereſſe intelligitur, & inter ſe diuerſi ſunt generis, tã quod attinet ad loci poſiturã, quàm quod ad qualitatum differẽtiã atq; proprietatẽ: cùm in ſubiecto quidẽ elemẽta inter ſe coïerint, hanc intelligentem & quæ nullo interuallo diſiũgitur, naturam, quam vocamus animam, conſentaneum eſt coaleſcere in eo quod eſt vnitum. Sed ſi ea fuerint à ſe inuicẽ ſeparata, & ibi fuerit vnumquodque quò ipſum ducit natura, quidnã fiet animæ ei multifariam diſperſo vehiculo? Vt nauta qui naue naufragio diſſoluta,

non poteſt omnibus nauigij partibus, aliis alibi per mare diſsipatis, ſimul innatare: omnino accepta ea quæ ſe obtulerit, reliquas relinquet ferendas fluctibus. Eodem modo anima quoque cuius non patitur natura vt in diſcretione elementorum ipſa quoque ſimul diſſecetur: ſi quidem difficiliter diſcedat à corpore, vni cuipiam aggregata elemento, ab aliis ſeparabitur: neque magis vt eam cenſeamus immortalem, quòd in vno viuat, quàm mortalem, quòd non ſit in pluribus, dat orationis conſequentia. MAC. Sed neq;, inquit, contrahitur, neq; diffunditur quod intelligentia percipitur, nec vllo interuallo diſiungitur. Corporum enim eſt propriũ contrahi & diffundi. Ex æquo autẽ ſecũdùm ſuam naturã incorporeã & formæ expertẽ adeſt & elementorũ in corpore cõiunctioni, & eorundẽ diſiunctioni: neq; conſtrictis in eo quod eſt compoſitũ elementis redacta in anguſtias: neque cùm abierint ad ea quæ ſunt ſibi genere coniuncta & ſecundùm naturam, ab eis recedens, etiam ſi videatur multum intercedere interuallum, quod conſideratur in diuerſitate elementorum. Eſt enim magna differentia inter leue & quod ſurſum fertur, & graue ac terrenum,

num, & inter calidum & frigidum, humidúmque & contrarium. Sed tamen nullus eſt labor intelligenti naturæ, adeſſe vnicuique eorum quibus ſemel inoleuit per contemperationem, nequaquam ſimul diſſecta cum elementorum repugnantia. Non enim, quoniam loci diſtantia, & quali proprietate, ea procul à ſe inuicem cenſentur, proptereà laborat natura quam nulla ſpatij diſtantia poteſt dimetiri, cõiuncta iis quę loci ſpatio diſiunguntur. Nam nunc quoque licet & mente cœlum ſimul cõtemplari, & ad fines mundi extẽdi curioſa inueſtigatione: nec ideo diuellitur contemplandi vis noſtræ animę in tantam extenſa longitudinem. Nihil obſtat ergo quominùs anima ex æquo adſit elementis corporis & per coïtionem contemperatis, & diſſoluta temperatione. Quo modo enim auro & argento colliquato inſpicitur vis quædam artificioſa quæ materias colliquefecit, & ſi rurſus alterũ alterius fuerit colliquefactũ, manet nihilominùs artis ratio in vtroq;: & materia quidem fuit diuiſa, ars autem non fuit diſſecta ſimul cũ materia. quomodo enim diuideretur id quod eſt indiuiduum? Eadẽ ratione intelligens quoque natura animæ,

& in elementorum coïtione inſpicitur, & iis diſſolutis, non excernitur: ſed & in iis manet, & eorum ſeparatione ſimul extenſa nõ amputatur, neque pro numero elementorum in partes & fruſta diuiditur. Hoc eſt enim proprium corporeæ naturę & quę interualli ac diſtantiæ ſuſcipit dimenſionem. Intelligens autem natura, & quæ interualli non habet dimenſionem, quæ ex interuallo ac diſtantia eueniunt non ſuſcipit. Eſt ergo in eis anima in quibus ſemel fuit, nulla neceſsitate eam auellente ab illa quæ cum eis fuit coaleſcẽtia. Quid eſt ergo in eis graue, ſi cum viſibili mutatur id quod non videtur, aut quanam de cauſa tam malè audit mors apud tuum animum? GREG. Ego autem animo repetens definitionem animæ, quam fecerat in iis quæ antè dixerat, dixi orationem illam non ſatis mihi oſtendere facultates quæ conſiderantur in anima, quæ dicit eam immittere facultatem ad operationem ſenſuum. Non ſolùm enim operatur noſtra anima in cogitationẽ qua ſcientiam habemus & contemplamur, id agens in intelligenti facultate eſſentiæ: neque ſola ſenſuum inſtrumenta adminiſtrat ad operationem quæ eſt ſecundùm naturã: ſed

ſed multus quidẽ ex cupiditate, multus autem etiã ex animo & ira motus cõſideratur in anima. Cùm vtrunque autẽ eorum ſit in nobis in genere, in multas & varias differẽtias videmus procedere operationibus vtrorumque motionẽ. Nam multa quidem licet videre ad quæ dux eſt vis cõcupiſcendi, multa autem rurſus quæ oriuntur ex vi iraſcendi. nihil autem eorum eſt corpus: incorporeum autem omnino eſt intelligens. Rem autem quampiam intelligentem, animam pronuntiauit definitio: adeò vt duorum abſurdorum alterum exurgat ex conſequentia orationis, nempe vt vel ira & cupiditas ſint in nobis aliæ animæ, & pro vna multæ conſpiciantur, vel nec quæ in nobis quidem eſt, vim cogitandi exiſtimemus animam. Illud enim intelligens, omnibus ex æquo accommodatum, vel omnia oſtẽdet animas, vel vnumquodque eorum ex ęquo eximet ab animæ proprietate. MAC. Illa autem, Rem, inquit, hanc iam à multis aliis examinatam, ipſe quoque cõſequenter inquiſiuiſti, quídnam hæc exiſtimare oporteat, nempe concupiſcendi vim & vim iraſcendi: an ſint ſimul indita in ipſam animæ eſſentiam, & ſtatim ſimul in ipſa exi-

ſtant conſtitutione, an ſint aliquid aliud quàm ipſa, & nobis accedant poſteà. Nam quòd ea inſpiciantur in anima, omnes ex æquo confitentur. Quid autem de his exiſtimare oporteat, nondum plenè accuratéque inuenit ratio, vt de iis firmam ac ſtabilem habeant ſententiam, ſed adhuc errantibus & diuerſis de his opinionibus multi adhuc dubitant. Nobis autem ſi ad probandam quidem veritatem ſufficeret externa philoſophia quæ de his tractauit artificioſè, ſuperuacaneum fortè eſſet de anima diſputationem proponere conſiderandam. Quoniam autem illis quidem, prout viſum erat cõſequens, liberè de anima proceſsit contemplatio: nobis autem non datur ea poteſtas, dicendi, inquam, quæ volumus, cuiuſuis dogmatis regula & lege ſancta vtẽtes ſcriptura: neceſſariò ad eam aſpicientes, hoc ſolum admittimus quod cum ſcopo ſcripto conuenerit. Platonicum ergo currum prætermittentes, & pullorum bigã ei adiunctam, qui non ſimili interſe ferebantur impetu & appetitione, & aurigam qui erat eis ſuperior, per quæ omnia ſic de anima philoſophatur in ænigmate: & quæ illum ſequutus Philoſophus, qui artificioſè

ſequens

ſequens ea quæ apparent, & quæ ſunt nunc nobis propoſita diligenter examinans, per hæc eſſe mortalem pronuntiauit animam: & omnes qui & antea & deinceps, quíque & ſoluta oratione & numeroſo verſu ſunt philoſophati relinquentes, orationis ſcopũ nobis proponemus ſcripturam diuinitus inſpiratam, quæ ſtatuit in anima nihil eſſe exceptum, quod nõ ſit etiam proprium diuinæ naturæ. Qui enim Dei ſimilitudinem dixit eſſe animam, quidquid à Deo eſt alienum, pronuntiauit eſſe extra definitionem animæ: non enim ſimile in differẽtibus ſeruaretur. Quoniam ergo nihil huiuſmodi conſideratur in diuina natura, ea ne in animæ quidem eſſentia cõſtitiſſe iure quis exiſtimauerit. Atque arte quidẽ dialectica per ſyllogiſticam & analyticam ſcientiam noſtra quoque confirmare dogmata, tãquam imbecillam & ſuſpectã ad demonſtrandam veritatẽ, eiuſmodi orationis ſpeciem recuſabimus. Eſt enim omnibus manifeſtũ quòd curioſa dialectica pares ad vtrunque vires habeat, nempe & ad euertẽdam veritatem, & ad falſum conuincendum. Vnde etiam ipſam veritatem, quando cum huiuſmodi arte producta fuerit, ſæpe habemus ſuſpe-

ctam, nempe quòd eius peritia mēti nostræ imponat, & aberrare faciat à veritate. Si quis autem nō confirmatam & ab omni integumento nudam admittat orationē, dicemus vt fieri poterit, per seriem narrationis scripturæ adducentes de iis contemplationē. Quid est ergo quod dicimus? Quòd hoc animal ratione prędditū, nempe homo, sit aptum ad suscipiendam intelligētiam & scientiam, fatētur ij etiam qui sunt à nostro sermone alieni: nō sic definitione nostram naturam descriptura, si videret iram & cupiditatem, & quæcunque sunt eiusmodi, simul fuisse indita in essentiam naturæ. Neque enim in vllo alio quis dederit subiecti definitionem, si commune dicat pro proprio. Quoniam ergo concupiscendi vis & vis irascendi ex æquo cernitur in rationis experte & rationis participe natura, nō rationi conuenienter ex communi proprium descripseris & ei characterem tribueris. Quod autem ad naturæ descriptionem est superuacaneum & reiiciēdum, quomodo fieri potest vt tanquam pars naturæ ad constituendam valeat definitionem? Omnis enim definitio substantię intuetur ad id quod est proprium subiecti. Quidquid autem

tem fuerit extra id quod eſt proprium, deſpicitur tanquam alienum à definitione. Atqui operationem quæ fit ex ira & cupiditate, conſtat eſſe cōmunem cuiuſuis naturæ quæ caret ratione. Quidquid autem eſt commune, non eſt idem quod proprium. Per hęc ergo neceſſe eſt hęc nō in iis eſſe reputari, in quibus humana natura præcipuè deſcribitur & efformatur: ſed quo modo cùm ſentiendi, nutriendi & augendi in nobis videris facultates, nō per hęc ſolueris traditam animæ definitionem (nō enim quoniam hoc eſt in anima, illud non eſt:) ita etiam cum ex ira & cupiditate cogitaueris naturæ noſtræ motus, definitioni non iure repugnaueris, vt quæ minùs quàm par ſit naturam indicauerit. GREG. Quid ergo de eo ſtatuere oportet, dixi magiſtræ? Sic enim poſſum videre, quòd quę ſunt in nobis, tanquam à natura noſtra aliena, abdicare oporteat. MAC. Vides, inquit, quòd eſt rationis aduerſùs hęc quędam pugna, & ſtudiū, vt ab iis, quoad eius fieri poteſt, deſeratur anima? Et nonnullis quidem rectè ſucceſsit ſtudium: ſicut de Moſe audimus, eum ira & cupiditate fuiſſe ſuperiorem, vtrunque ſuo teſtimonio ei tribuente ſcri-

ptura:nempe quòd erat & omnium hominum mitiſsimus:iræ autem non eſſe obnoxium indicatur per manſuetudinem & ab ira alienationem:& quòd nihil eorum concupiit, in quibus multorum videmus exerceri cupiditatem. Quod quidem nõ fieret, ſi hęc eſſent natura, & reducerentur ad rationem eſſentiæ. Non poteſt enim fieri vt qui fuerit extra naturam, maneat in eſſentia. Atqui & in eſſentia erat Moſes, & in eis non erat. Aliud ergo ſunt hęc præter naturam,& non natura. Id enim verè eſt natura, in quo eſſentiæ ipſum eſſe comprehẽditur. In nobis autem ſita eſt ab iis alienatio, adeò vt non ſolùm naturæ nihil damni, ſed etiá lucrum afferat, ſi ea auferantur. Eſt ergo manifeſtum, quòd hęc ſunt ex iis quæ extrinſecus conſiderantur, vt quæ ſint affectiones naturæ nõ eſſentia. Nam illa quidé eſt id quod eſt. Sanguinis autẽ qui eſt circa cor natura feruida, ira multis eſſe videtur. Alius autẽ dicit eſſe deſyderiũ reddẽdæ moleſtiæ ei qui prior cœpit. Vt nos autẽ exiſtimamus, Ira eſt appetitio malè faciẽdi ei qui irritauit, quorũ nihil accidit definitioni animæ. Et ſi cupiditatẽ per ſe definierimus, dicemus eſſe eius quod deeſt deſyderiũ: aut deſyde-

desyderium fruendæ voluptatis, aut molestiam propter id quod est iucundum quod non est in potestate, aut quandam ad id quod est iucundum habitudinem, qua non licet frui. Hæc enim omnia, & quæ sunt huiusmodi, ostendunt quidem cupiditatem, animæ autem definitionem non attingũt. Quinetiam quæcunque alia cõsiderantur in anima, quæ cernuntur sibi inuicem ex aduerso opposita, vt timiditas & audacia, molestia & voluptas, metus & contemptio, & quæ sunt huiusmodi, quorum vnumquodque cognationem quidem habere videtur cum vi concupiscendi vel vi irascendi. Propria autem definitione suam describit naturam. Audacia enim & contemptio indicat euidentem quandam speciem occasionis vis irascendi. Eius autem diminutionem quandam & remissionem, quę ex timiditate & metu inest habitudo. Molestia autem habet ex vtrisque materiam. Iræ enim imbecillitas, & in iis vlciscendis qui molestia priores affecerunt, impotentia fit molestia: & desperatio eorum quæ desiderantur, & priuatio eorum quę sunt grata animo, hanc in cogitatione tristem generat affectionẽ. Et id quod molestiæ ex aduerso situm con-

ſideratur, morbus, inquam, qui ex voluptate oritur, ira & cupiditate ſimiliter diuiditur. Voluptas enim in vtroque horum ex æquo habet principatū. Quæ quidem omnia & ſunt circa animam, & non ſunt anima, ſed veluti quædam verrucæ quæ enaſcuntur ex animæ parte cogitatrice, quæ eius quidem partes eſſe cenſentur, propterea quòd ſint ei aggregatæ, non ſunt tamen illud quod eſt anima ex eſſentia. GREG. Atqui videmus, aio virgini, ea viris bonis non parum conferre ad id quod eſt melius.
Dan.9. Nam & Danieli laudi fuit deſiderium, &
Nu.25. Phinees ira Deum placauit, & initium ſapiē
Pſalm. 105. tiæ timorem eſſe didicimus, & triſtitiæ quæ eſt ſecundùm Deum, ſalutem eſſe finem à
Prou.9. Paulo didicimus, eorúmque quæ ſunt gra-
2.Cor.7 uia ac terribilia contemptionem lege no-
Matth. 28. bis præcipit Euangelium. Dicit enim, Nolite timere. quod nihil eſt aliud quàm deſcriptio audaciæ. Quod quidem inter bona relatum fuit à ſapientia. Per hæc ergo oſtendit ſermo, ea non eſſe exiſtimāda animi affectiones ſeu perturbationes. Non enim ad ſe rectè gerendum ex virtute aſſumerentur animi affectiones. MAC. Magiſtra autem, Videor, inquit, ipſa dediſſe cauſam huius rationum

tionum confuſionis, vt quæ quod de eis dicebatur non diſtinxerim, vt contemplationi imponeretur ordo quidam conſequens. Nunc ergo, quoad eius fieri poterit, excogitabitur ordo quidam conſiderationi, vt per conſequentiam procedente cõtemplatione, eiuſmodi obiectiones locũ amplius non habeant. Dicimus enim contemplandi & diſcernendi & ea quæ ſunt ſpeculandi facultatem eſſe ei ſecundùm naturam propriam & accommodatam, & diuinæ gratiæ per hæc in ſe ſeruare imaginem. Nam & diuinum quodcunque eſt ſecundùm naturã, in his eſſe coniectat ratio, nempe in ſpeculando omnia & diſcernẽdo honeſto ab eo quod eſt deterius. Quæcunque autem ſita ſunt in confinio animæ, quæ ſecundùm ſuã naturam inclinantur & propendent ad vtrũque ex contrariis, & quorum qualis vſus vel ad id quod eſt honeſtum vel ad contrarium deducit exitum, cuiuſmodi eſt ira vel metus, vel ſi qua eſt eiuſmodi ex animę motionibus, ſine quibus conſiderari nequit humana natura, ea ipſi extrinſecus acceſsiſſe reputamus, propterea quòd in exemplari pulchritudine nullum eiuſmodi characterem inſpiciamus. Quæ autem de his habe-

tur oratio,nobis iam proponatur tanquam in exercitatione. Vt eorum qui ſycophanticè audiunt, inſultus & maledicta effugeret,via quadam & ordinis conſequentia ad hominis creationem Deum proceſsiſe diuina narrat ſcriptura.Poſtquàm enim conſti-
Gene.1. tuta fuiſſet vniuerſitas, ſicut dicit hiſtoria, non ſtatim quidem fit homo in terra: ſed eum quidem præceſsit natura eorum quæ ſunt expertia rationis:illa autem præceſſerunt germina. Per hæc autem, vt arbitror, ſacra oſtendit ſcriptura, quòd vitalis facultas quadam conſequentia admiſcetur corporeæ naturæ,primùm quidē ea ſubiēs quę nullo ſenſu ſunt prædita,poſteà autē procedens ad id quod eſt ſenſu præditum,deinde aſcēdens ad id quod eſt intelligens & vtens vi rationis.Igitur ex iis quæ ſunt, aliud quidem eſt corporeum,aliud verò omnino intelligēs. Corporei autem aliud quidem eſt animatum, aliud verò inanimum. Animatum autem dico id quod eſt vitæ particeps. Ex animalibus autē alia quidem ſunt ſenſu prędita,alia verò ſenſu carēt.Rurſus eorum quæ ſunt ſenſu prædita,alia quidem habent facultatem rationis, alia verò ſunt rationis expertia. Quoniam ergo vitæ ſenſu prædi-
ta

ta,abſque materia minimè conſtiterit: nec intelligens quidē aliàs fuerit in corpore,niſi ſentiendo innaſcatur. ea de cauſa vltima narratur hominis conſtitutio, vt qui omnē vitalem ſpeciem complexus ſit,tam quæ cō ſideratur in germinibus, quàm in iis quæ ſunt expertia rationis. Nam quòd alitur quidem & augetur, habet ex vita plantarū. Licet enim in illis quoque tale quid videre, dum & per radices attrahitur alimentum, & amandatur per fructus & folia. Quòd autem ſenſu regitur, habet ex iis quæ ſunt expertia rationis. Vis autē cogitādi & ratio, eſt impermixta & propria, & quę in hac natura per ſe cōſideratur. Sed rerū neceſſariarū veluti attractricē vim ad materialem vitā habet natura. Quæ cùm fuerit in nobis, dicitur appetitus. Hoc autem eſſe dicimus ex ſpecie vitæ plantarum. Nam in illis quoque licet videre veluti quaſdam appetitiones naturaliter operātes, dum & implentur eo quod eſt eis proprium & accommodatū, & ad naturalē turgent emiſsionem. Sic etiā quęcunque ſunt propria naturę expertis rationis, ea admixta ſunt intelligēti animæ facultati: illorū, inquā, ira: illorū metus: illorū alia omnia quæcunque in nobis contra nos

exercentur, præter rationem & cogitandi facultatem. Quod quidem ſolum noſtræ vitæ præcipuum, in ſe, vt dictum eſt, habet imitationem diuini characteris. Sed quoniá vt iam priùs dictum eſt, nõ aliàs fieri poteſt, vt in vita corporea inſit vis rationis, quàm ſi inſit per ſenſus: ſenſus autem priùs conſtitit in natura eorum quæ ſunt expertia rationis: neceſſariò per vnũ cum iis quæ ſunt ei coniuncta habet noſtra anima communionem. Hęc autem ſunt quæ cùm in nobis fiunt, dicuntur animi affectus, ſeu perturbationes: quæ humanæ vitæ, non ob eius aliquod malum, ſunt attributæ. Re vera enim rerum opifici malorũ cauſa adſcriberetur, ſi delictorum neceſsitas illinc eſſet iniecta in naturam. Cæterùm prout eis vtitur liberũ arbitrium, aut virtutis aut vitij inſtrumenta fiunt hi motus animi, ſicut ferrum voluntate artificis formatũ, eam accipit figuram quam vult animus eius qui fabricatur, vel enſis effectum, vel ruſticum aliquod inſtrumentum. Si ergo ratio quidem quæ naturę noſtrę res eſt præſtãtiſsima in ea quæ nobis extrinſecus ſunt inſerta principatum obtineat, ſicut etiam per ęnigma tradidit ſermo ſcripturæ, iubens imperare omnibus quæ

ſunt expertia rationis, nulla ex huiuſmodi motionibus in nobis operabitur ad vitij miniſterium: metu quidem pariente obedientiam, ira verò animi magnitudinem, timiditate autem cautionem, deſiderij autẽ impulſione diuinam voluptatem & in quã non cadit interitus nobis conciliante. Sin autẽ habenas dimiſerit ratio, & veluti quidam auriga in currum delapſus, ab ipſo retrò trahatur, illuc abductus quò fert rationis expers motus currui iunctorum animalium: tunc in animi morbum ac perturbationem conuertuntur appetitiones. Quod quidem licet videre etiam in beſtiis. Quoniam enim non regit ratio motum qui eis ineſt naturaliter, iracunda quidem animalia in ſe inuicem irruũt imperante ira. Quæ ſunt autem carnoſæ & robuſtæ, ad nihil boni fruuntur ſuis viribus, vt quæ propter egeſtatem rationis poſsideantur ab iis quę ſunt ratione prædita, cupiditatíſque & voluptatis operatio in nulla re præclara & excelſa verſatur, neque quidquam aliud eorũ quæ in eis cernuntur, ad id quod conducit, vlla ratione deducit. Ita etiam in nobis, ſi ea per rationem non deducãtur ad id quod oportet, ſed in mentem imperium obtineant a-

nimi perturbationes, homo transit ad id quod est expers rationis & intelligentiæ, ab eo quod est intelligens & diuinũ, impetu animi affectionũ effectus tanquã iumẽtum. GREG. Ego autem iis quę dicta fuerãt valdè affectus, Cuiuis quidem, inquã, qui sapit, suf fecerit quæ sic nudè, & si non cõfirmata per consequẽtiam, processit oratio, vt rectè videatur habere, & à veritate minimè aberrasse. Quoniam autem iis quidem qui in artificiosis exercitati sunt demonstrationibus videtur sufficere syllogismus: nobis autem, omnibus quæ arte fiunt conclusionibus, fide constat esse dignius quod per sacram apparet scripturę doctrinam: quærendum esse cẽseo an iis quę dicta sunt diuinitus inspirata doctrina cõsentiat. MAC. Illa autẽ, Quis, inquit, cõtradixerit nõ esse in hoc solo ponendam veritatem, cui ex testimonio scripturę inest signaculũ? Si ergo ad hoc dogma defendendum oportet etiam aliquid assumi ex doctrina euangelica, non intempestiuum nobis fuerit contemplari parabolam

Mat. 13 zizaniorum. Illic enim bonum semen seminauit Pater familiâs seu Dominus domus: nos autẽ domus omnino sumus. Cùm autem dormientes homines obseruasset inimicus

micus

micus, in eo quod erat vtile ad nutrimentũ ſeminauit inutile, in medium frumenti immiſſo zizanio: ſimúlque germinarunt ſemina. Nõ poterat enim fieri vt quod cum ipſo frumento immiſſum erat ſemen, non cum illo germinaret. Prohibet autem miniſtris is qui præeſt agriculturæ, ne euellãt id quod eſt inutile, propterea quòd in radice cõtraria ſimul coaluerint, ne ſimul cum alieno euelleretur id quod eſt vtile. Tales enim animæ appetitiones per bona ſemina exiſtimamus ſcripturam indicare. Quorum vnũquodque ſi ſolum ad id quod eſt bonũ fuiſſet excultum, virtutis fructũ nobis omnino produxiſſet. Quoniam autẽ ſimul quoque cum eis fuit ſeminatum in eius quod bonũ eſt iudicio peccatum: & quod verè & ſolum ſecundùm ſuam naturam eſt bonum, per deceptionis germen quod ſimul creuit, eſt obſcuratum. Vis enim concupiſcendi, non ad id quod eſt natura bonum, cuius cauſa in nobis fuit ſeminatum, creuit & prodiit, ſed germen tranſtulit ad id quod eſt beluinum & expers rationis, egeſtate iudicij in eo quod eſt bonũ & honeſtum, ad hoc traducente impetum cupiditatis. Similiter iræ quoque ſemen non acuit ad animi magni-

tudinem, ſed armauit ad pugnam aduerſus eos qui ſunt eiuſdẽ generis, & vis dilectionis defecit ab iis quæ percipiuntur intelligentia, ad fruendũ ſenſilibus ſupra modum luxurians. Et itidem cætera eodem modo produxerũt deteriora germina pro melioribus. Ea de cauſa ſapiẽs Agricola ſinit germen quod in ſemine innatum eſt in eo eſſe, prouidens ne nos priuaremur melioribus, ſi cupiditas penitus euulſa eſſet cum inutili germine. Nam ſi hoc euenerit naturę, quid erit quod nos incitet vt coniungamur cœleſtibus? aut ablata dilectione, quónam modo Deo coniungemur? Ira autem extincta, quęnam arma habebimus aduerſus eum qui colluctatur? Adulterina ergo ſemina in nobis dimittit Agricola, non vt ſemper dominatum obtineant in ſementem pretioſiorem, ſed vt ipſa terra (ita enim tropicè cor nominat) per ſibi inſitam naturalem facultatem, quę eſt ratiocinatio, ex ſeminibus aliud quidem arefaciat, aliud autem reddat fertile & frugiferum. Quòd ſi hoc non factum fuerit, igni agriculturam reſeruat diſcernendam. Si quis ergo iis ritè vtatur, in ſua illa habens poteſtate, non autem ipſe redactus in illorum poteſtatem: non ſecus

ac Rex

ac Rex quiſpiam vtens magna manu adiutrice eorum quibus imperat, faciliùs rectè geret id quod ſtudet gerere ex virtute. Sin autem redactus in illorum fuerit poteſtatē, perinde ac ſi aliqui ſerui inſurrexerint aduerſùs Dominū, & in ſeruitutem arreptus ſit, ſeruili inſolentiæ puſillo & abiecto animo ſe ſubmittens, & ab eis ſit poſſeſſus quę ſubiuncta ſunt ei ſecundùm naturam: neceſſariò ad illa traducetur, ad quę ductorum eum vrget dominatus. Si hæc autem ita ſe habent, neque vitium neque virtutem hęc per ſe pronunciabimus: quę cùm ſint animę motus, eſt in poteſtate eorum qui vtuntur, ea vel bene habere vel ſecus: ſed quando fuerit quidem eis motus ad id quod eſt melius, ea effici laudum materiam, vt Danieli cupiditatem, & Phinees iram, & ei qui rectè luget triſtitiam. Sin autem ad id quod eſt deterius facta fuerit propenſio, tunc ea fieri & nominari perturbationes & ęgritudines animi. GREG. Ego autem, poſtquàm hęc diſſeruit, cùm ceſſans aliquantulum intermiſiſſet orationē, & mente apud me collegiſſem ea quę dicta fuerāt, reuerſus ſum ad priorem orationis conſequentiā, in qua cōfirmabat fieri non poſſe vt anima diſſoluto

corpore eſſet in elementis: & hoc dixī magiſtræ. Vbi eſt illud vulgo iactatum nomen, inferorum, quod & in vitæ conſuetudine, & in ſcripturis tam externis quàm noſtris circunfertur, in quod tanquam in aliquod receptaculum omnes arbitrantur hinc migrare animas? Non enim elementa dixeris. MAC. Magiſtra autem, Eſt, inquit, euidens te ea quæ diximus non ſatis attẽdiſſe. Nam cùm dixi animæ tranſitum ab eo quod videtur ad id quod non cernitur, exiſtimabam nihil loci eſſe relictũ quæſtioni de inferis. Neque enim mihi videtur hoc nomẽ aliquid aliud tam in externis, quàm in ſacra ſcriptura ſignificare, in quo dicunt eſſe animas, quàm tranſitum ad id quod non appa-

ᾅδης, ἀειδής.

ret nec cernitur. GREG. Et quomodo, inquam, ſubterraneum locum quidam in eo dici putant, illúmque animas quaſi publico excipere diuerſorio, tanquam quoddã ſpatium capax eius naturæ, ab vniuerſa humana vita eas ad ſe attrahens? MAC. Sed nihilo magis, inquit magiſtra, lædetur dogma per hanc opinionem, ſi verum eſt quod à te dicitur. Eò enim quòd ſit ſibi cõtinuus & indiuulſus cœleſtis polus, qui ſuo orbe omnia cõtinet, & terra in medio & quæ ſunt

circa eam considerentur, & omnium quæ in orbem vertũtur motus sit circa id quod est firmum ac stabile, omnino,inquit,necesse est,vt quidquid ex elementis est in superna parte terræ, id quoq; sit ex aduerso, cùm vna & eadem essentia totam eius magnitudinem in orbẽ ambiat. Et quo modo cùm sol ortus est super terram,vertitur eius vmbra sub eo quod est ei ex aduerso, cùm orbiculata figura non posit simul in orbe intercipi ambitu radij: sed omnino necessariò in quamcunque terræ partem se sol applicarit radiis,in centro aliquo ex orbe existens,recta diametro in altero fine erũt tenebræ: & sic asiduè cursu solis ex aduerso rectę radij lineæ simul obeunt tenebræ:adeò vt ex æquo & subterraneus locus, & is qui est super terram,sit vicisim in luce & in tenebris. sic in aliis quoque omnibus est cõsentaneum,quidquid in nostro terrę hemisphærio cernitur, idem etiam in altero esse non dubitare. Cùm autem in vniuersa terra sit vnus & idem elementorum ambitus, neque contradicendum, neque suffragandum arbitror iis quæ de his obiiciuntur, quòd oporteat locum aliquem in terra esse deputatum ex corporibus exolutis animis.

Quandiu enim præcedens dogma non labefactat quę fit obiectio, nempe quòd post vitam quæ fuit in carne sint animæ, de loco nihil nostra pugnabit oratio, vt quę corporum tantum sentiat proprium esse in loco situm: animam autem cùm sit incorporea, nequaquam necesse habere ex sua natura vt illis locis detineatur. GREG. Quid verò, dixi, si is qui cõtradicit, proferat Apostolum, qui dicit omnem rationalem cogni tionem in vniuersitatis restitutione intueri ad eum qui præest vniuersitati: vbi etiã meminit quorundam infernorum, dicens
Cap. 2. in Epistola ad Philippenses, quòd omne genu ei flectetur cœlestium, terrestrium & infernorum. MAC. Permanebimus, inquit magistra, in dogmate, & hæc dicentes audiemus de eo quidem quòd sit anima, cum etiam qui contradicit, habentes nostræ suffragantem sententiæ, de loco autem, sicut priùs dictum est, non valde contendentes.
GREG. Quid ergo, inquam, iis qui Apostoli sensum in hac voce inquirunt, quid, inquam, dicetur, si de loci significatione moueant quæstionem? MAC. Illa autem, Nõ mihi, inquit, videtur diuinus Apostolus ex loco intelligentem discernens essentiam, aliud

aliud quidem cœleſte, aliud verò terreſtre, aliud autem infernũ nominare. Sed quoniã naturæ rationis participis tres ſunt ſtatus, vnus quidẽ qui ab initio vitã ſortitus eſt incorporeã, quẽ nominamus Angelicũ. Alius verò carni cõiũctus, quẽ vocamus humanũ. & tertius qui à carne ſolutus eſt per mortẽ, qui cõſideratur in animis. Hãc rem profundo ſapientiæ intuentẽ diuinũ Apoſtolũ exiſtimo ſignificare conſenſum vniuerſæ rationis participis naturæ, quæ aliquando futura eſt in bonum, cœleſte quidem vocãtem, id quod eſt Angelicum & incorporeũ: terreſtre autem id quod eſt coniunctũ corpori: infernum autem id quod iam eſt ſeparatum à corpore. Si quæ autem etiam alia præter ea quæ dicta ſunt natura conſideratur inter ea quæ ſunt ratione prædita, quam vel dæmones, vel ſpiritus, vel aliquid aliud eiuſmodi velit quiſquã nominare, non diſſidebimus. Creditum eſt enim tam ex cõmuni opinione, quàm ex ſcripturarum traditione, eſſe quandam naturam extra eiuſmodi corpora, quæ bono aduerſatur, & vitam lædit humanã, quæ à meliori ſorte ſua ſponte defluxit, & à bono defectione in ſe ſuſcepit id quod ex contrario intelligitur.

Quam etiam dicunt aliqui annumerare Apostolum inter infernos, hoc illo dicto significantem, quòd longis annorum curriculis vitio tandem deleto, nihil relinquetur extra bonũ: quinetiam illi quoque coniunctis sententiis confitebuntur Christi dominationem. Cùm hæc ergo ita se habeāt, nemo nos coëgerit nomine terrestrium intelligere locum subterraneum, aëre vndiquaque terræ ex æquo infuso, ita vt nulla eius pars comprehendatur nuda ab ambitu aëris. GREG. Hæc cùm disseruisset magistra, & parum substitissem, Nondum satis, inquam, assequor quod quæritur, sed in iis quæ dicta sunt adhuc mihi dubitat animus: & rogo vt rursus mihi reducatur oratio ad eandem consequentiam, liberata quidem ab iis quæ sunt iam conciliata. Existimo enim eos qui non sunt nimium pertinaces, per ea quæ dicta sunt satis inducendos, ne animam post corporum dissolutionem deducant ad interitum, perinde ac si nihil sit amplius, neque asserant eam nullo modo posse esse inter ea quæ sũt, propterea quòd sit diuersæ naturæ ab essentia elementorũ. Nam & si eis non conueniat intelligens natura & quæ non est materiæ particeps, quò

minùs

minùs ſint in eis non prohibetur, duplici ratione cõfirmata nobis hac opinione, nẽpe quòd & nũc in hac vita anima ſit in corporibus, ſitque aliquid aliud eſſentia præter corpus, & ex eo quòd ratio oſtenderit diuinam naturam, cùm ſit omnino aliquid aliud à ſentiẽte & materiæ participe eſſentia, eorum tamen quæ ſunt vnumquodque peruadere, & per ſuam cõtemperationem cum vniuerſitate, ea quæ ſunt continere in eſſentia: adeò vt per hæc ex conſequenti, ne animam quidem putemus extra ea quę ſunt, quæ migrauit à vita quæ in forma cõſpicitur, ad id quod forma caret ſeu nõ cernitur. GREG. Sed quomodo, aiebam, cùm elementorum vnio per eam quæ fit inter ſe inuicem mixtionem, aliquam acceperit formam, cum qua animæ interceſſit cõiunctio & familiaritas, poſtquàm diſſolutione elementorum, vt eſt conſentaneum, forma quoque fuerit deleta, quónam ſigno eam conſequetur peſtea anima, cùm quæ nota erat non permanſerit? MAC. Illa autẽ cùm parum ſubſtitiſſet, Concedatur mihi, inquit, poteſtas fingendi rationem pro exemplo, ad declarandum id quod eſt propoſitũ, etiam ſi ab eo quod fieri poteſt remotum

videatur id quod dicitur. Detur enim picto ris arte fieri posse, vt non solùm colores misceat ex contrariis, vt consueuerunt facere, ad formæ similitudinẽ, sed etiam quæ mixta sunt discernere, & vnicuique colori rursus reddere tincturam quæ est secũdùm naturam. Album ergo & nigrum, vel rubrũ aut fuluum, aut si qua alia tinctura cõmixta est ad similitudinem eius quod priùs dictũ est, si rursus fuerit separata à mixtione cum altero & per se fuerit, nihilominùs cognosci dicimus ab artifice ipsam coloris speciẽ, & in eo nullam esse obliuionem neque rubri nec nigri, si cùm fuissent diuersi coloris in ea quæ fuit inter se inuicẽ mixtione, rursus redierint ad tincturam quæ est secundùm naturam. Recordantem autem quomodo colores inter se fuissent contemperati, scire quídnam in quónã cùm esset qualem effecerit colorem, & quemadmodum abluto altero ad suum rursus redierit colorem. Et si rursus per mixtionem oporteret simile facere, minùs laboriosa esset ei eius rei effectio, vt quæ in priori opere esset priùs exercitata. Si quid autem in exẽplo, inquit, consequẽs habet oratio, ipsum iam propositum est nobis examinandum. Nam

pro

pro arte pingẽdi, anima proponatur. Et pro coloribus artis, animo cogitetur natura elementorum. Mixtio autem, variæ tincturæ eorum quæ ſunt diuerſorum colorum: & rurſus per hypotheſin datus eorum ad ſua reditus deſcribat coïtionem & ſeparationem elementorum. Quo modo ergo in exemplo dicimus artificem non ignorare tincturam coloris quę poſt mixtionem ad ſuum colorem rediit, ſed cognoſcere & rubrum & nigrũ, & ſi quid aliud, per qualem cum eo quod eſt diuerſi generis cõmunionem, effecit formam, quale quidem erat in mixtione, quale autem nunc eſt cùm rediit ad id quod eſt ſecũdùm naturam, quale autem rurſus erit, ſi ſimili modo inter ſe rurſus mixti fuerint colores: Ita elementorum quæ concurrerunt ad conſtitutionem corporis cui fuit inſerta, proprietatem naturalem noſſe animam etiam poſt eorum diſſolutionem, & licet ea procul à ſe inuicem abſtraxerit natura propter eas quę ipſis inſunt repugnantias, arcens vnumquodque eorum à mixtione cum contrario, nihilominus erit apud vnumquodque, cognoſcẽdi facultate id quod eſt ſibi proprium & accommodatũ attingens & iuxtà permanẽs,

donec eorum quæ ſunt diſiuncta eodē rurſus fuerit congreſſus, ad eius quod fuit diſſolutū, vt ita dicam, reelementationē: quod quidē propriè reſurrectio & eſt & nominatur. GREG. Optimè mihi videris, inquā ego, in tranſitu defendiſſe reſurrectionem: poſſe enim per hæc ſenſim adduci eos qui fidei repugnant, non eſſe ex iis quæ fieri nō poſſunt, vt rurſus inter ſe conueniant elementa, & eundem hominē efficiant. MAC. Certè, inquit magiſtra, hoc verum dicis. Licet enim audire eos qui repugnant ei quod à nobis dicitur de reſurrectione, dicentes, Si in vniuerſitatem & id quod eſt eiuſdem generis elementorum fiat reſolutio: quónam pacto fieri poteſt, vt quod eſt hîc calidum, ſi fuerit in vniuerſo, non mixtum cum eo quod eſt eiuſdem generis, rurſus ſecernatur ad hoc vt cōſtituatur homo qui refingitur? Si enim nō fuerit planè reuerſum proprium, ex eo autem quod eſt eiuſdem generis pro proprio fuerit aliquid aſſumptum: fiet alterum pro altero, nec fuerit vtique id quod eſt eiuſmodi reſurrectio, ſed noui hominis creatio. Si autem oportet eundem ad ſeipſum rurſus redire, oportet eundem ſibi eſſe omnino eundem, vt qui omnibus elemen-

torum

torũ partibus eandem rurſus acceperit naturam quam habebat ab initio. GREG. Suffecerit ergo, inquam, nobis ad hanc obiectionem ita de anima exiſtimare, quòd quibus ab initio inſerta fuit elementis, in eis permaneat etiam poſt diſſolutionem, veluti cuſtos rerum ſuarum, & in contemperatione cum eo quod eſt eiuſdem generis nõ ignorans proprium, & in ſubtilitate & mobilitate intelligentis facultatis, nullum errorem patiens in tenuitate partium elementorum: ſed ſimul ſubeat propria admixta cũ iis quæ ſunt eiuſdem generis: & non defatigetur ſimul cum eis tranſiens, quando diffunduntur in vniuerſitatem, ſed in eis maneat, vbicunque & quomodocunque ea natura parauerit. Si autem à poteſtate quę administrat vniuerſitatem, iis quæ ſunt diſſoluta rurſus concedatur vt cõueniant: quomodo ſi vni initio diuerſi funes appẽſi fuerint, ſimul & eodem tempore ſequuntur omnes cum eo quod attrahitur: ita vna animæ facultate, elementorum tracta diuerſitate, repentè iis quę ſunt propria concurrentibus, per animam contexetur catena noſtri corporis, vnoquoque conuenienter contexto cum antiquo ſuo & familiari, &

ſibi notum amplectente. MAC. Quinetiã hoc quoque exēplum, inquit magiſtra, meritò adiungi poteſt iis quæ ſunt examinata, ad probandum animæ non eſſe admodum difficile in elementis diſcernere proprium ab alieno. Proponatur enim per hypotheſin lutum figulo. Id autem concedatur eſſe multum, cuius pars quidem ſit efficta ad vaſorum effectionem, pars autem ſit effingenda. Vaſa autem omnia nequaquam inter ſe ſimilem figurã acceperint, ſed ſit aliud quidem dolium, aliud verò amphora, aliud verò diſcus vel catinus, aut aliquid ex iis quæ ſunt apta ad vſum. Hæc autem omnia non vnus poſsideat, ſed ſeorſum vniuſcuiuſque dominus ponatur oratione. Donec ergo conſtiterint, manifeſta ſunt iis qui ea habēt: & ſi rurſus fuerint cõtrita, nihilominùs etiã ex fragmentis nota erunt poſſeſſoribus, quódnam ſit fruſtum dolij, quódnam poculi. Quòd ſi etiam commixta fuerint cum luto nondum elaborato, longè certiùs diſcernentur ab illo ea quæ iam ſunt effecta. Sic veluti vas quoddam ſint ſinguli homines, ex cõiunctione elementorũ effícti ex communi materia, in propria omnino figura multum differētes ab eo quod eſt eiuſdem

generis,

generis. Qua diſſoluta, nihilominùs quæ vas poſsidet anima, etiam ex reliquiis agnoſcit proprium: neque ſi poſita fuerint fragmenta, neque ſi commixta cum illaborata elementorum materia, diſcedens, ſed ſemper ſuum cognoſcens, & quale eſſet cùm in figura conſiſteret, & poſt diſſolutionem, ex ſignis quæ manſerunt in reliquiis, non errãs circa proprium. GREG. Cùm hæc quæ dicta fuerant admiſiſſem, vt propoſito ſcopo appoſitè & conuenienter inuenta, Hęc quidem, inquam, rectè habet ſic dici & credi. Si quis autem quod in Euangelio à Domino narratum eſt de iis qui ſunt apud inferos, aduerſùs ea quæ dicta ſunt afferat, tanquam non conueniens iis quæ ſunt examinata, quomodo paranda eſt reſponſio? MAC. Illa autem, corporalius quidem, inquit, narrationem exponit ſermo, multa autem inſpergit per quæ datur occaſio, vt qui audiens rem examinat, ad ſubtiliorem prouocetur contemplationem. Qui enim vaſto hiatu arcet malum à meliori, & gutta aliqua digito inſtillanda egentem facit eum qui angitur, & ei qui per hanc vitam malis fuerat affectus, Patriarchę ſinum ſuppoſuit ad quietem, ante hęc autem narrauit eos eſ

ſe mortuos & mandatos ſepulturæ, non pa-
rum abducit ab ea quæ eſt in promptu in-
telligentia, eum qui ſapienter quæ dicuntur
aſſequitur. Quóſnam enim apud inferos o-
culos attollit diues, qui carnis oculos dimi-
ſerat in ſepulchro? Quomodo autem flam-
mam ſentit incorporeum? Quámnam autē
linguam per guttam cupit refrigerari, cùm
non adſit ei carnea? Quíſnam autem digi-
tus ei ſtillam afferens? Ipſe autē ſinus quie-
tis quíſnam eſt? Cùm enim corpora ſint in
ſepulchris, anima autem neque ſit in corpo-
re, nec conſtet ex partibus, non fuerit expe-
ditum cōtextum orationis accommodare
veritati ſi ſpectetur id quod in promptu in-
telligitur: niſi quis ſingula traduxerit ad in-
telligentem cōtemplationē, adeò vt vaſtus
hiatus qui arcet cōiunctionem eorū quę nō
poſſunt miſceri, nō putetur eſſe ſpatiū ter-
ræ. Incorporeo enim & intelligēti quíſnam
labor eſſet peruolare hiatū quanuis maxi-
mum: quoniā id quod eſt natura intelligēs,
eſt vbi vult abſque tempore? GREG. Quid-
nam ergo, inquam, erat ignis, aut hiatus,
aut reliqua ex iis quę dicta ſunt, ſi non ſunt
nota ea quę dicuntur? MAC. Mihi videtur, in-
quit, Euangelium, per vnumquodque ho-
rum

rum ſignificare quędam dogmata de iis quę dicuntur de anima. Nam cùm diuiti priùs dixiſſet Patriarcha, Recepiſti partem tuam bonorum vita quam egiſti per carnem: & de mendico itidem dixiſſet, eum impleſſe in vita munus malorum participationis, deinde ſic ſubiungeret de vaſto illo hiatu quo à ſe inuicem diſiungũtur, videtur magnum quoddam dogma per hæc oſtendere oratione. Dogma autem, mea quidem ſententia, eſt huiuſmodi. Vniformis ab initio erat vita hominum. Vniformem autem dico, quæ in ſolo bono conſiderabatur, & nõ erat malo commixta. Ei autem quod dico prima Dei lex fert teſtimonium, quæ omnium quidem bonorum quę erant in Paradiſo homini copioſam dedit participationem, ab illo ſolo arcens cui erat commixta natura contrariorum, nempe à malo cum bono contemperato, ei autem qui contra legem feciſſet pœnam mortem imponens. Sed homo ſua ſponte motu ſui liberi arbitrij, relicta ſorte quę nõ erat mixta deteriori, ad ſe attraxit vitam contemperatam ex contrariis. Nec tamen noſtri conſilij inopiã incorrectam reliquit diuina prouidentia. Sed quoniã eos qui legem erãt tranſgreſsi,

Gene.2.

mors cuius ea de causa lata erat sententia, necessariò est consecuta, bifariam humanā vitam partitus, nempe & in hanc quæ cum carne agitur, & in eam quæ post hanc extra corpus, non pari spatio dimensus, sed illam quidem breuissimo temporis termino circunscribens, hanc autem extēdens in æternum, sua benignitate dedit potestatem in qua earum velit vtrunque habēdi, bonum inquam & malum, aut in hac & quæ citò transit vita, aut in illis quæ nunquam desinūt sæculis, quorum finis est infinitas. Cùm autem æquiuocè dicatur bonum & malū, & vtrunque eorum diuidatur duplici notione, mēte inquam & sensu: & alij quidem id inter bona iudicent quod soli sensui visum fuerit iucundum: alij autem id solum quod cogitatione consideratur & intelligētia, credant bonum esse & nominari: ij quidem quibus non est exercitata ratio, nec cōsiderans id quod est melius ac præstantius, boni sortem quæ naturę debetur, præ ingluuie consumunt in hac vita carnali, in futuram vitam nihil reseruantes. Qui autem discernendi vi prædita ac moderata ratione vitam suam administrant, in hac breui vita per ea quæ sensui sunt molesta dolore affecti,

cti, in futurum sæculum bonum reseruant, adeò vt eis cum æterna vita sors melior extendatur. Hic est ergo, vt ego quidem sentio, hiatus, quem non facit terra dehiscens, sed in vita iudicium dissectum cõtrariis institutis. Qui enim semel voluptatem in hac vita elegerit, & inopiam consilij pœnitentia nõ curauerit, efficit vt ad locum bonorum sibi posteà non pateat aditus, vt qui hanc quæ transmitti non potest necessitatem, tanquam vastum quoddam & quod ambiri non potest barathrum contra se foderit. Quocirca mihi videtur bonum quoque animæ statum, in quo tolerantię athletam quiescere facit sermo, nominare sinum Abrahæ. Primus enim hic Patriarcha eorũ qui vnquam fuerunt, narratur vsum bonorum præsentium commutasse spe futurorũ: vt qui nudatus omnibus in quibus erat ei vita ab initio, in alienis vitam egerit, per præsentem afflictionem & malorum perpessionẽ, felicitatem quæ speratur comparans. Quo modo ergo quandam pelagi circũscriptionem ex abusione quadam sinum nominamus, ita mihi videtur immensorum illorum bonorum indicationem significare sermo sinus nomine, quo omnes qui per

virtutem præſentis vitæ mare nauigant, quando hinc ſoluerint, tanquam in portu qui non agitatur fluctibus in bono ſinu collocant animas. Cęteris autem apparentium bonorum priuatio fit flamma animam continens, quæ gutta aliqua ex pelago bonorũ quæ ſanctos inundant, indiget ad conſolationem, nec eam aſſequitur. Linguam autem & oculum & digitum, & cætera ex nominibus corporalibus, in ratione incorporeorum intuens, ei quod ex cõiectura à nobis eſt excogitatum de anima conuenire fateberis, ſi ſenſum verborũ inſpexeris. Quomodo enim concurſio elementorum totius corporis conſtituit eſſentiam: ita etiam conſentaneũ eſt partium quoque quæ ſunt in corpore naturam compleri ex eadem eſſentia. Si ergo adeſt anima elementis, quæ ex corpore refuſa ſunt in vniuerſitate, non ſolùm cognoſcet complementum eorum quæ conuenerunt ad totum compoſitum, & in eis erit, ſed nec ignorabit propriam ſingularum partium cõſtitutionem, per quáſnam particulas ex iis quæ ſunt in elementis effecta ſunt membra quæ ſunt in nobis. Eá ergo quæ eſt in vniuerſo complemento elementorum, etiam eſſe in ſingulis nequa-

quam

quam est alienum à veri similitudine. Et sic ad elementa aspiciens quispiam, quibus insunt potestate singula membra corporis, digitum circa eam esse, & oculum, & linguã, & alia omnia post compositi dissolutionem scripturam dicere existimãs, à verisimili minimè aberrabit. Si ergo singula mentẽ abducunt à corporali intelligẽtia eius quod narratum est, cõsentaneum est inferos quoque quorũ nunc facta est mẽtio, non putare locum aliquem qui sic nominetur, sed quendam vitę statum formæ expertem & incorporeum, in quo docemur à scriptura animam vitam agere. Quinetiã aliud quoque dogma discimus in narratione de diuite & mendico, quod magnam habebit conuenientiam cum iis quæ sunt examinata. Fecit vitiosum illum & carnis amantem, postquã vidit ineuitabilem suam calamitatem, curã gerere eorum qui super terram genere ad eum attinebant. Et cùm dixisset Abraham non esse prouidentiæ expertem eorum qui in carne viuunt vitam, sed satis supérque esse eis propositam quę à lege fit & à Prophetis deductionem, adhuc perseuerare obsecrantem diuitem, vt ex inopinato eis probabilis fiat prædicatio, annũciata ab aliquo

ex mortuis qui reuixiſſet. GREG. Quod ergo, inquã, eſt in his dogma? MAC. Quoniam, inquit, Lazari quidem vita in iis quæ ſunt præſentia eſt occupata, & ad nihil eorũ quæ ſunt relicta ſe conuertit: Diues autem tanquam viſco aliquo, carnali vitæ etiam poſt mortem adhuc adhæret, quam ne cùm viuere quidem deſierit omnino exuit, ſed adhuc ei curæ eſt caro & ſanguis. Ex eo enim quòd eos qui ſunt ei coniuncti neceſsitudine generis rogat à malis eximi, apertè oſtendit ſe nondum eſſe exolutum ab affectione carnali. Ex his, inquit, narrationibus exiſtimamus Dominum hoc decernere, oportere eos qui in carne viuunt, per vitam ex virtute actam, quantum fieri poterit ſeparari & diſſolui ab ea quæ eſt cum ipſa habitudine, ne poſt mortem alia rurſus morte opus habeamus, quæ glutini carnalis expurget reliquias, ſed veluti ruptis animæ vinculis, leuis ei & expeditus fiat ad bonum curſus, nulla corporali ægritudine eam ad ſe attrahẽte. Quòd ſi quis totus in omnibus cogitatione ſit effectus carnalis, omni motu animæ & operatione verſans in carnis voluntatibus, is nec cùm à carne quidem fuerit exemptus, ſeparatur ab eius affectionibus:

bus: ſed quo modo qui in locis fœtidis diutius ſunt morati, nec ſi ad bene ſpirantem quidem aërem tranſierint, puri ſunt à tetro odore, quem per diuturniorem in eo morã contraxerunt: ita nec ad formæ expertem & quæ nõ cernitur vitam facta mutatione, fieri poterit vt carnis amantes non aliquid omnino attrahãt carnalis fœtoris. Quò fit vt dolor eis magis ingraueſcat, ex hac circunſtantia materiæ participe magis affecta anima. Huic autem opinioni videtur quodammodo conuenire, quòd dicatur ab aliquibus ſæpe videri circa ſepulchra corporũ, vmbræ ſimilia quædam ſpectra mortuorũ. Si enim reuera ita fit, nunc conuincitur animæ quæ fuit ſupra modum in vitam carnalem affectio: adeò vt ne à carne quidem extruſa, velit purè ab ea auolare neque concedere vt fiat perfecta figuræ tranſlatio ad id quod eſt formæ expers & non cernitur: ſed adhuc manere in forma poſtquàm forma fuit ſoluta, & cùm iam ſit extra eam, deſiderio errare in locis materiæ & circa ea verſari. GREG. Ego autem cùm parum ſubſtitiſſem, & eorum quæ dicta fuerãt ſenſum repetiiſſem, Videtur mihi, inquam, iis quæ priùs ſunt examinata de animi pertur-

bationibus,ex iis quę dicta sunt exoriri quędam repugnantia. Si enim ex ea quæ intercedit cũ brutis cognatione existimati sunt eiusmodi animi motus in nobis operari quos priùs enumerasti, nempe ira & metus, & voluptas & cupiditas, & quæ sunt huiusmodi, & eorũ quidem bonus vsus esse virtus: non rectus autem, vitium: à te autem adiectum est, & aliorum vnũquodque conferre ad virtutem, & quòd per cupiditatem ad Deum erigimur, veluti quadam catena supernè ad eum tracti: videtur, inquã, quodammodo scopo repugnare oratio. MAC. Quomodo hoc dicis? GREG. Quoniam, inquam, cùm omnis motus à ratione alienus post purgationẽ in nobis sit extinctus, nec omnino quidem erit facultas concupiscendi. Ea autem si non sit, nec erit quidem desiderium eius quod est melius, nulla eiusmodi motione relicta in anima, quæ ad meliorem sortem, bonorum, inquam, excitet. MAC. Sed ad hoc, inquit, illud dicimus, quòd vis contemplandi & discernẽdi est propria animæ quæ est Dei similis. Deum enim his comprehendimus. Siue ergo vel ea quę nũc adhibetur diligentia, vel quæ fit posteà purgatione, fuerit nobis liberata anima ab affectionum

fectionum animi coalescētia quæ nobis intercedit cum bestiis, à boni contemplatione minimè impedietur. Malū autem ex sua natura est præditum vi attrahēdi quidquid ad illud aspicit. Si ergo ab omni vitio pura fuerit anima, omnino fuerit in pulchro. Pulcher autem est Deus sua natura, cū quo per puritatem habebit coniunctionem, copulata ei quod est proprium & accōmodatum. Si hoc ergo factum fuerit, nō erit opus amplius motu cupiditatis quæ deducat ad pulchrum. Qui enim degit in tenebris, is lucem concupiscet. Sed si fuerit in luce, post cupiditatem succedet quòd fructur. Fruendi autem potestas, otiosam & inanem reddit cupiditatem. Nihil ergo per hæc detrimenti afferetur in boni participatione, si anima fuerit libera ab eiusmodi motibus, ad se rursus reuersa, & se perfectè intuens qualisnam sit natura, & tanquam in speculo & imagine per suam pulchritudinem aspiciens ad exemplar. Verè enim in hoc licet dicere eius perfectam Deo assimulationem, quòd nostra anima quodāmodo imitetur essentiam supereminentem. Natura enim quæ omnem superat intelligentiam, locata procul ab iis quæ in nobis considerantur, alio

quodam modo suam vitam traducit, & non sicut nos sumus in eo quod est viuere. Nam homines quidem, propterea quòd natura sit omnino semper in motu, quocunque nos impulerit impetus liberi arbitrij, eò ferimur, non similiter affecta anima à parte sui, vt ita dixerim, anteriore, & à posteriore. Nam spes quidem dux est motus qui fit anterius. Memoria autem succedit spei quæ præcedit motum. Sed si spes quidē ducit animam ad id quod est natura pulchrum, iucundum memoriæ vestigium imprimit motus liberi arbitrij. Sin autem falsa sit, vt quæ non sit assecuta id quod est melius, quòd spes imagine quadam pulchritudinis deceperit animam: quæ ea quæ fiunt sequitur memoria, fit pudor. Et sic externum hoc bellum conflatur in anima, cum spe pugnante memoria, vt pote quòd malè duxerit liberum arbitrium. Quandam enim eiusmodi intelligentiam apertè interpretatur pudoris affectio, quando ex eo quod euenit mordetur anima, veluti quodam flagello, tacta pœnitentia appetitionis inuoluntariæ, & ad ferendum auxilium aduersùs id quod malè eum habet attrahit obliuionem. Sed nobis quidem, propterea quòd

quòd ſit pauper boni natura, ſemper conſiſtit in eo quod eſt egenum: & eius quod deeſt deſideriũ, eſt ipſa noſtræ naturæ cõcupiſcendi affectio, quæ vel ob intẽperantiam fruſtratur eo quod eſt verè pulchrum, vel etiam aſſequitur id quod non oportebat bonum. Natura autem quæ ſuperemínet omnem bonam notionem, & eſt quauis facultate ſuperior, vt quæ nullo indigeat eorum quæ intelliguntur ad bonum pertinere, vt quæ ſit ipſa plenitudo bonorum, nec ſit in pulchro per alicuius pulchri participationem, ſed ſit ipſa pulchri natura, quodcunque pulchrum eſſe mẽs ponit: neque ſperandi motum in ſe ſuſcipit. Ad id enim quod non adeſt ſpes ſolùm operatur. Quod enim habet quis, quid ſperat, inquit Apoſtolus? Neque memoriæ operatione *Rom.8.*
indiget ad eorum quæ ſunt ſcientiã. Quod enim aſpicitur, non opus habet vt memoriæ mandetur. Quoniam ergo omne bonũ ſuperat diuina natura: bonum autem eſt omnino bono amicum, propterea ſeipſam aſpiciens & vult quod habet, & habet quod vult, nihil eorum quæ ſunt extrinſecus in ſeipſam ſuſcipiens. Extra eam autem nihil fuerit, niſi ſolum vitium: quod quidem, etiã

si sit dictu admirabile & pręter opinionem, in eo quòd non sit suam habet essentiam. Non est enim vlla alia vitij generatio, nisi eius quod est priuatio. Quod autem propriè est, est boni natura. Si ergo non est in eo quod est, est omnino in eo quòd nō sit. Postquàm ergo anima naturæ varias amolita motiones, Dei similis facta, & superata cupiditate, in illo fuerit ad quod à cupiditate tunc excitabatur, non ampliùs dat in se locum, neque spei, neque memoriæ. Nam quod sperabatur quidem habet: in fruēdis autem bonis attenta occupatio, à cogitatione expellit memoriam: & sic vitā imitatur supereminentem, diuinæ naturæ informata proprietatibus, adeò vt ex aliis nihil sit ei reliquum, præter diligendi affectionē, quæ pulchro adnascitur & adhęrescit naturaliter. Hoc est enim dilectio, intrinseca affectio ad id quod est gratum animo. Quādo ergo simplex & vniformis & Deo planè similis effecta anima, inuenerit illud bonum quod verè est simplex & materiæ expers, quod re vera solum est diligendum & amabile, ei adhærescit & cum eo contemperatur per diligendi motionem & operationem, ei quod semper comprehendi-
tur

tur & inuenitur ſe conformans, & id facta per boni ſimilitudinem quod eſt natura eius quod participatur. Cùm in illo autem non ſit cupiditas, propterea quòd in eo ſit nullius boni indigentia, conſequens fuerit vt anima quoq; cùm fuerit in eo quod non indiget, concupiſcendi motionem & affectionem ex ſe expellat, quæ tunc ſolùm exiſtit, quãdo non adeſt id quod deſideratur. Huius autem dogmatis nobis quoque dux fuit diuinus Apoſtolus qui omnium quorum nũc ſtudio tenemur etiam ad id quod eſt melius, prænuntiauit futuram quandam ceſſationem & compreſsionem: ſolius autem charitatis non inuenit terminum: Prophetiæ, inquit, otioſæ fient, & linguæ ceſſabunt: Charitas autem nunquam excidit. *1.Cor. 14.* Quod quidem idem eſt ac, ſimiliter ſe habet. Sed & fidem & ſpem dicens ſimul manſiſſe cũ charitate, ipſam rurſus eis ponit ſuperiorẽ, ídque meritò. Spes enim eò vſque mouetur, donec non licet frui iis quæ ſperantur. Et fides ſimiliter eſt fulcrum ac ſuſtentaculum incertitudinis eorum quæ ſperantur. Nam ipſam quoque ſic definiit, dicens: Eſt autem fides baſis ac fundamẽtum eorum quę ſperantur. Poſtquàm autem ve- *Heb.11.*

nerit id quod ſperatur, aliis omnibus quieſcentibus manet ea quæ fit ex dilectione operatio, non inueniens quod ei ſuccedat. Et ideò primas partes tenet inter omnia quæ geruntur ex virtute, & præcepta legis. Si quando ergo ad hunc finem peruenerit anima, non indigebit aliis, vt quæ vniuerſorum apprehenderit plenitudinem. Et mihi videtur ipſa ſola in ſe ſeruare characterẽ diuinæ beatitudinis. Supernæ enim naturæ vita eſt dilectio, quoniam pulchrum eſt omnino amabile iis qui cognoſcunt. Deus autem ſeipſum cognoſcit. Cognitio autem fit dilectio, quoniã pulchrum eſt natura quod cognoſcitur. Verũ autem bonũ nõ attingit inſolens ſatietas. Satietate autẽ non interrumpente diligendi ad pulchrum habitudinem, ſemper diuina vita per dilectionẽ operabitur, quæ & eſt pulchra ſecundũ naturá, & à natura habet quod bonũ diligat: & habet terminum operationis quæ eſt ex dilectione: quandoquidem nec pulchri finis aliquis cõprehenditur, vt ſimul cũ fine pulchri deſinat dilectio: cõtrario enim ſolo pulchrũ finitur. Cuius autẽ natura ſuſcipere nõ poteſt id quod eſt deterius, id ad bonũ infinitũ & interminatũ procedet. Quoniá ergo
omnis

omnis natura habet vim attrahẽdi quę sunt sibi propria & conuenientia: homo autẽ est Deo quodammodo proprius & cõueniens, vt qui in se exemplaris expressam ferat similitudinem: necessariò omnino trahitur anima ad id quod est diuinum & cognatum. Oportet enim semper & omnino Deo seruari proprium. Cæterùm si fuerit quidem leuis & expedita, nullo eam premente corporeo pondere, iucundus & facilis ei fit accessus ad eum qui attrahit. Sin autem confixa fuerit clauis affectionis per habitudinem ad ea quæ sunt materialia, cuiusmodi quidpiam verisimile est euenire in ruinis terræmotuum, corporibus oppresśis aggeribus. Ponatur autem per hypothesin ea non solùm fuisse grauata ruinis, sed etiam transfixa esse aliquibus verubus aut lignis inuentis in aggere. Quod ergo consentaneum est passa esse sic affecta corpora, tracta à necessariis vt eis iusta fiant. Omnino enim laniabuntur & discerpentur, & quiduis grauisśimum patientur, aggere & clauis per eos qui attrahunt ipsa laniantibus. Eiusmodi quidpiam mihi videtur etiam accidere animæ, quando diuina potestas ob benignitatem ex rationis expertibus & materiæ

participipibus ruinis propriũ attraxerit. Neque enim odio habens, neque propter vitam vlciſcens, vt ego quidem ſentio, eos qui peccarunt malè afficit, qui vendicat & ad ſe attrahit quicquid eius gratia venit ad generationẽ. Sed ille quidem meliori ſcopo ad ſe qui eſt fons beatitudinis attrahit animam. accidit autem neceſſariò ei quod attrahitur, dolorem afferẽs affectio. Et quo modo auro immixtam materiam qui igne expurgant, nõ ſolùm igne liquant id quod eſt adulterinũ: ſed neceſſariò omnino cum adulterino liquefit etiam id quod eſt purũ, & illo conſumpto hoc manet. Ita etiam vitio igne purgante conſumpto, omnino neceſſe eſt vt ei quoq; vnita anima ſit in igne, donec quicquid eſt adulterinum & materiæ particeps ei inſperſum, igne fuerit conſumptum. Et quo modo ſi alicui funi lutum glutinoſius altè fuerit illitum: deinde per anguſtum aliquod ſpatium funis tranſierit initium, & per vim quis introrſum ab extremo funẽ trahat, omnino neceſſe eſt vt illa quidem ſequatur eum qui attrahit: illitum autem lutum, ex violenta attractione maneat extra foramen è fune eraſum, & ſit ei cauſa quo minùs in tranſitu rectà feliciter pergat,

ſed

ſed ab eo qui attrahit violentam patiatur extẽſionem. Tale quid mihi videtur etiam de anima cogitandum, eam terrenis & materialibus inuolutam affectionibus, laborare & extendi, Deo quidem ad ſe attrahente proprium, alieno autem, propterea quòd ei quodammodo coaluerit, per vim eraſo, eíque acres & intolerabiles afferente dolores. GREG. Igitur non diuinum, inquam, iudiciũ, vt videtur, principaliter infert ſupplicium iis qui peccauerunt: ſed id quidem, vt oſtenſum eſt, operatur, bonum ſolùm à malo ſecernens, & ad beatitudinis communionem attrahens. Coaleſcentiæ autem diuulſio, dolorem affert ei quod attrahitur. MAC. Hæc, inquit magiſtra, mea eſt ſententia, & quòd modus doloris eſt vitij quod eſt in vnoquoque quantitas. Non eſt enim conſentaneum, vt qui nefaria & prohibita mala admiſerit, & qui in mediocria quædam delicta inciderit, ex æquo crucietur in purgatione mali habitus, ſed conuenienter quantitati materiæ, aut maior aut minor accendetur flamma illa quæ affert dolorem, donec ſit quod eam alat. Cui ergo multum eſt fœni materialis, neceſſe eſt maiorem & copioſiorẽ in eo eſſe flá-

mam quæ conſumat. Cui autẽ minus ignis admixtum eſt qui conſumat , tantum decedit ſupplicio de vehementiori & acriori operatione, quanto menſura vitij minus eſt ſubiectum. Oportet enim omnino & omni ex parte aliquando tolli malum ex eo quod eſt, &, vt ſuperiùs dictum eſt, id quod nõ eſt in eo quod eſt, ne eſſe quidem omnino. Quoniam enim extra liberum arbitrium vitium non habet naturam, quando vniuerſum liberum arbitrium in Deo fuerit, eò traducetur vitium vt deleatur penitus, quòd eius nullum relictum ſit elemẽtum. GREG. Sed quídnam ex hac bona ſpe lucrifaciet, inquam ego, is qui reputat quátum ſit malùm, vel annuum ſolum dolorẽ ſuſtinere? Si autem in æternũ aliquod ſpatium extẽſus fuerit dolor ille intolerabilis, quódnam ex ſpe quæ eſt in poſterum relictum eſt ſolatium ei cui æternitas metitur ſupplicium? MAC. Cui quidem eſſet prouidendum vt omnino à vitij inquinamentis integram & illæſam conſeruaret animá, id ab eo planè fieri non poſſet, propterea quòd natura noſtra ſit obnoxia animi perturbationibus. Maximè autem prouidendũ eſt, vt in mediocribus & curatu facilibus

quibuſ-

quibuſdam à virtute recedamus. Nouit e-
nim doctrina Euangelica & quendam debi *Mat.18*
torem decies mille talentorum, & quingen
torum denariorum, & quinquaginta & v-
nius quadrantis, qui quidem eſt vltimus
nummus vnus: iuſtum autem Dei iudicium
per omnia tranſire, & cum grauitate debiti
ſimul extendere neceſsitatem exactionis,
& nec ea quidem quę ſunt minima deſpice-
re. Debitorum autem redditionem dixit
Euangelium nõ fieri ex ſolutione pecunię,
ſed debitorem tradi tortoribus, donec red-
diderit, inquit, quidquid debetur. Quod
quidem nihil eſt aliud quàm per tormenti
debita neceſſaria exoluere debitum rerum
moleſtarum participationis quarum in vi-
ta fuit debitor, vt qui meram & contrario
non temperatam voluptatem elegerit ob
inopiam conſilij. Vt cùm ſic id quod à ſe eſt
alienum depoſuerit quod eſt peccatum, &
qui ex debitis oritur pudorem exuerit, in li-
bertate agat & fiducia. Libertas autem eſt
aſsimilatio ei quod caret domino & per ſe
obtinet imperium: quæ initio quidem no-
bis fuit à Deo donata, cooperta autem fuit
pudore debitorum. Omnis autem libertas
eſt vna natura, & ſibi eſt familiaritate & ne-

cesſitudine coniuncta. Conſequenter ergo quidquid eſt liberũ, coniũgetur ei quod eſt ſimile. Virtus autẽ caret domino. In ea ergo erit id quod eſt liberũ. Atqui diuina natura eſt fons vniuerſæ virtutis. In ea ergo erũt liberati à vitio: vt, ſicut dicit Apoſtolus, Deus ſit omnia in omnibus. Hæc enim vox mihi apertè videtur cõfirmare ſenſum priùs examinatum, quæ dicit Deum fieri omnia, & in omnibus. Cùm enim vita præſens variè & multifariam nobis operetur, multa quidem ſunt quorum ſumus participes, vt temporis, & aëris, & loci, cibíque, & potus, & veſtimentorum, ſolíſque & lucernæ, & multorum aliorum quæ ad vſum vitæ pertinent, quorum nihil eſt Deus. Quæ autem expectatur beatitudo, nullo quidem horum indiget, nobis autem omnia & pro omnibus fiet diuina natura, ad omnem vſum vitæ illius ſeipſam conuenienter & aptè diſtribuẽs. Idque patet ex diuinis eloquiis, quòd Deus fit locus iis qui ſunt digni, & domus, & indumentum, & cibus, & potus, & lux, & diuitiæ, & regnum, omnéque nomen & intelligentia eorum quæ ad bonam vitam nobis conferunt. Qui autem fit omnia, fit etiã in omnibus. In eo autem mihi videtur ſermo

mo decernere, planè delēdum esse vitium. Nam si Deus erit in omnibus quæ sunt, in iis quæ sunt scilicet non erit vitium. Si quis enim illud quoque esse posuerit, quomodo saluum manebit Deum esse in omnibus? Illius enim exceptio facit mancam omnium comprehensionem. Sed qui futurus est in omnibus, in iis quæ non sunt non erit.

GREG. Quid ergo, inquam, dicendum est eis qui sunt paruo & pusillo animo in calamitatibus? MAC. Dicamus eis, inquit magistra, frustrà indignamini & ægrè fertis seriē necessariæ rerum consequentię, ignorantes ad quem scopum ferantur quæ sigillatim administrātur in vniuersitate: nempe quòd oportet omnia ordine quodam & consequentia, ex artificiosa Ducis sapientia, diuinæ naturæ effici familiarem & coniunctum. Ea enim de causa natura ratione prædita venit ad generationem, vt diuinorum bonorum diuitiæ non essent otiosę: sed veluti vasa quędam libero arbitrio prædita, animarum receptacula constructa sunt à sapientia à qua condita fuit vniuersitas, vt esset aliquod cōtinens spatium capax bonorum, quod semper fit maius accessione eius quod infunditur. Talis enim est diuini boni

participatio, vt maiorem & capaciorem faciat eũ in quo ſit, ab eo qui accipit ſuſcepta ad poteſtatis & magnitudinis additamentũ adeò vt ſemper creſcat qui nutritur, & nũquam deſinat creſcere. Cùm enim fons bonorũ aſsiduè ſcateat ac manet, natura eius quod participat, propterea ꝙ eius quod ſumitur nihil eſt excremẽtitiũ & inutile, quicquid influit in ſuã cõuertens magnitudinẽ, ſimul & maiorem vim nanciſcitur attrahendi melioris, & fit diuturnior, vtriſque ſimul inter ſe creſcentibus, nempe & ea quæ alitur facultate, propter bonorum copiam magis creſcente, & quę alit ſuppeditatione eorum quæ augentur implemẽtum complente. Eſt ergo conſentaneum fore vt ad tantam aſcendant magnitudinem ij in quibus nullus terminus interrumpit incremẽtum. Deinde cùm hæc ſint nobis propoſita, ægrè fertis cùm per viam conſtitutam ad ſuum ſcopum procedat natura. Neque enim fieri poteſt vt noſter curſus aliter ad illa perueniat, & non eo quod nos grauat, hoc, inquã, graui & terreno animæ noſtræ põdere excuſſo, & ab ea quæ eſt cum ipſo conſenſione & affectione, quam in hac vita habuimus, expurgato per meliorem curam ac diligen-

tiam,in eo quod eſt purum, familiare poſsit effici id quod eſt ſimile. Si autem eſt etiam tibi aliqua ad hoc corpus habitudo,& te angit ab eo quod diligitur diſiunctio, ne hoc quidem ſit tibi à ſpe alienum. Videbis enim hoc indumentum corporeum, quod nunc eſt morte diſſolutum,ex iiſdem rurſus contextum,non hac craſſa & graui conſtructione, ſed in id quod eſt ſubtilius & aëreum filo agglomerato, ita vt tuũ tibi adſit dilectum,& in præſtantiore & amabiliore reſtituatur pulchritudine. GREG. Sed videtur,inquam, quodammodo ex conſequentia nobis ingreſſum eſſe in orationem dogma reſurrectionis. Mihi autem videtur nõ eſſe quidem dubitandum ex doctrina ſcripturarum, id quidem eſſe verum & fidele. Quoniam autem humanæ mentis imbecillitas, ad hanc fidem magis cõfirmatur, quæ eam ſubire poſsint rationibus: ſatius fuerit ne hanc quidem partem relinquere inconſideratam. Conſideremus ergo quid ſit dicendum. MAC. Magiſtra autem, Qui ſunt extra noſtram quidem,inquit,philoſophiã, in diuerſis opinionibus, attigerunt, alius aliã quandam partẽ dogmatis de reſurrectione, neq; cum noſtris omnino cõſentientes,

nec ab ea ſpe omnino excidentes. Nam nõnulli quidem ob communitatem homines iniuria afficiunt, hominis & bruti eandem eſſe animam ſigillatim definientes, quæ alternis induit corpora, & ſemper tranſit ad id quod ſibi videtur, ita vt volucre aliquod, vel aquatile, vel terreſtre animal fiat homo, & rurſus ab eis reuertatur ad humanã naturã. Alij autem etiã ad arbuſta vſque has nugas extendunt, vt etiam ligni vitã ei eſſe conuenientem & propriam exiſtiment. Aliis autem hoc ſolum videtur, quòd ex homine ſemper alium hominem ſuſcipiat, & per eadem humanam vitam ſemper tranſigat, cùm nunc quidem in his, rurſus autem in aliis aſsiduè ſint eædem animæ. Nos autem bene ſe habere dicimus, ſi ab Eccleſiaſticis profecti dogmatibus, ab iis qui hæc ſunt philoſophati tãtum accipiamus, quantum ſufficit ad oſtendendũ eos aliquo modo conſentire dogmati reſurrectionis. Dicere enim animam poſt ſuam à corpore diſſolutionem, rurſus aliquibus infundi corporibus, non multùm diſcrepat ab eo quod à nobis ſperatur, nẽpe fore vt reuiuiſcamus. Nam & nos dicimus, ex mundi elementis & nunc & rurſus corpus noſtrum conſtitui:

&

& itidem videtur etiam iis qui ſunt à noſtra doctrina alieni. Non enim aliquam aliam corporis naturã excogitauerint, extra concurſum elementorum. Hoc tãtùm intereſt, quòd dicamus idem rurſus corpus compingi eidem animæ, concinnatum ex iiſdem elementis. Illi autem in alia quædam corpora, tam ratione prædita, quàm rationis expertia & non ſentientia animã tranſire exiſtimant. Quibus quidem nobiſcum conuenit, quòd cõſtitutio ſit ex mũdi partibus. In eo autem diſcrepant, quòd non ex iiſdem, quæ animæ in vita per carnem ab initio aggregatæ ſunt, putent. Ergo quòd nõ ſit quidem alienum à veriſi militudine, animã rurſus eſſe in corpore, teſtetur externa philoſophia. Quàm non poſsit autem eorum dogma conſiſtere, tempus fuerit diſpicere, & per nobis exorientẽ ex eo quod eſt conſentaneum, veritatem, quoad eius fieri poteſt, declarare. Quid ergo de his dicemus? Qui ad diuerſas naturas faciunt trãſmigrare animam, mihi videntur confundere naturæ proprietates, & omnia inter ſe permiſcere ac confundere, id quod eſt rationis particeps, & quod expers rationis, quod eſt ſenſu præditum, & quod caret ſenſu, ſi ea in

ſe inuicem fuerint, nulla naturę ſerie à ſe inuicem ſeiuncta, quominùs poſsint commigrare. Dicere enim eandem animam, nunc quidem fieri ratione præditam & intelligentem per eiuſmodi indumẽtum corporis, rurſus autem deliteſcere in ſpeluncis cum ſerpentibus, aut congregari cum auibus, aut onus portare, aut carne veſci, aut in aqua natare, aut etiam eò tranſire vt non ſit ſenſus particeps, vt quæ radices agat & arboreſcat, ramóſq; proferat, & in iis vel florem, vel ſpinã, vel aliquid quod alat, aut ſit lethale producat, nihil eſt aliud quàm exiſtimare idem eſſe omnia, & vnam in iis quæ ſunt naturam, in confuſa quadam & indiſcreta cõmunitate cum ſeipſa permixtam, nulla proprietate alterum ab altero ſecernente. Nam qui idem dicit eſſe in quolibet, nihil ſibi vult aliud quàm vnum eſſe omnia, innata iis quæ ſunt differentia, nihil impediente quominùs miſceantur quæ nullam poſſunt inter ſe habere coniunctionem: vt neceſſe ſit etiam ſi quid videat carniuorum aut venenatum, exiſtimare id eſſe eiuſdem cuius eſt ipſe generis id quod cernitur. Neque is cicutam tanquam alienam videbit à ſua natura, ſi quidem videt

etiam

etiam hominem in plantis. Sed neque de botro erit extra ſuſpitionem, qui ad vſum vitæ colitur. Nam is quoque eſt ex iis quæ è terra naſcuntur. Plantæ autem ſunt nobis etiam natæ ſpicæ per quas alimur. Quî igitur falcem adducet ad ſpicas excidēdas? Quo modo autem botrum exprimet, aut è terra ſpinam effodiet, aut florem carpet, aut aues aucupabitur, aut ex lignis rogum accēdet, cùm ſit incertum, num aduerſùs cognatos aut parentes, aut eos qui ſunt eiuſdem gentis, manus feratur, & per corpus eorum vel ignis accendatur, vel crater temperetur, vel alimentum paretur? Putare enim per vnumquodque eorum trãſire animam hominis, ſigna autem non eſſe impoſita quæ nam ſit quidem planta ex homine, vel animal, quídnam ſit autem quod factum eſt aliter, ad hæc ex æquo afficietur quem prius eiuſmodi inuaſit opinio: adeò vt neceſſariò vel in ipſos qui in natura viuunt homines ſit immitis: vel ſi in iis qui ſunt eiuſdem generis ad benignitatem & clementiam natura ſit propenſius, in quoduis animatum ſimiliter afficiatur, etiam ſi ſit inter ſerpentes, etiam ſi inter feras. Sed & ſi ſit in ſyluis qui hoc dogma ſuſcepit, po-

pulum hominũ existimabit arbores. Quænam est ergo eius vita, qui vel omnia reueretur & colit, propterea quòd sint eiusdem generis, vel est etiam in homines immitis, propterea quòd eos statuat nihil differre ab aliis? Ex iis ergo quæ dicta sunt reiicienda fuerit huiusmodi oratio, cùm multa etiã alia, vt est cõsentaneum, nos ab hac opinione abducãt. Audiui enim eos qui hæc dogmata constituunt, quòd ponũtur quædam gentes animarum, in quadam sua ciuitate viuentes ante quàm viuant in corpore, quę subtilitate & immobilitate suæ naturæ cum vniuersitatis circumagantur ambitu. Cùm autem quadam ad malum propensione defluxerint, fiunt animæ in corporibus: primùm quidem humanis: deinde quòd à ratione alienis assueuerint vitiis ac perturbationibus, postquàm ex hac vita excesserint, fiant iumenta: & illinc decidant vsque ad hanc naturalem & quę sensu caret vitam: adeò vt quod est natura subtile & mobile, quod quidem est anima, primùm quidem graue factum deorsum feratur, propter vitium inhabitans in humanis corporibus. Deinde rationis extincta facultate viuat inter ea quæ sunt expertia rationis: illinc

autem

autem dono quoque ſenſuum ablato, hanc quoque ſumat vitam nullo ſenſu præditam quæ eſt in plantis , Inde autem rurſus per eoſdem gradus aſcendant , & in cœleſtem locum reſtituantur . Hoc autem dogma ab iis qui vel mediocri iudicio ſunt prędití, ex hoc ipſo refellitur, vt quod nequaquã poſſit in ſe conſiſtere. Si enim à vita cœleſti, propter vitium, ad ligni vitã anima detrahitur, inde autem rurſus per virtutẽ ad cœleſtem reuertitur, inuenitur eorum dubitare oratio, quídnam exiſtimet pręſtãtius, vitámne ligneã an cœleſtẽ? eſt enim circulus qui ſemper vertitur per ſimilia, cùm anima in eo in quo eſt nunquam poſsit conſiſtere. Si enim à vita incorporea defertur ad corporeum, ex hac autem ad eam quæ ſenſu caret, illinc autem rurſus recurrit ad incorporeũ: nihil aliud quàm indiſtincta bonorum & malorũ confuſio excogitatur ab iis qui hæc dogmata proferũt. Neq; enim vita cœleſtis permanet in beatitudine, ſi eos qui illic viuunt attingit vitium : neque ligna carebunt virtute , ſi hinc quidem ad bonum putant redire animam, illinc autem incipere vitam quæ agitur ex vitio. Si enim quæ ſimul cum cœlo circumagitur anima impli-

catur vitio:& per id detracta ad vitam materiæ participem,hinc detruditur ad vitam quæ in alto agitur:an non contrà ab illis cōfirmatur, quòd vita quidem materialis sit vitij purgatio : inerrans autem ambitus sit malorum dux & causa animis:si quidē hinc quidem per virtutem enatis pennis sublimè extolluntur:illinc autē per vitium pennis decidentibus, fiunt humiles & terrenæ, admixtæ crassitudini naturæ materialis? Nec huc vsque consistit huiusmodi dogmatum absurditas , quòd in contrarium conuertantur opiniones . Sed nec ipsa eorum conceptio perpetuò manet eis firma & stabilis . Si enim immutabile dicunt id quod est cœleste, quomodo in immutabili locum habet affectio ? & si affectionibus obnoxia est inferna natura : quomodo in patibili rectè procedit impatibilitas ? Sed permiscent ea quæ misceri non possunt, & vniunt quæ inter se nullam habent communionem,in affectione immutabilitatem, & rursus in immutabili cernentes patibilitatem.Sed nec in his semper permanent, sed vnde animam per vitium amandarunt,illic rursus eam,tanquam in tuta vita & ab interitu aliena & materiali collocant, veluti o-
bliti

bliti quòd ea illinc tanquam vitio grauata, cum inferiori mixta fuerit natura. Ergo & huius vitæ vituperatio, & laus cœlestium inter se cōfunduntur & permiscentur, cùm illa quidem quæ eorum sententia in inuidiam vocatur & malè audit, sit dux ad id quod est bonum, ea autem quæ melior censetur, det animæ occasionem, vt sit propensa ad id quod est deterius. Eiiciatur ergo ex veritatis dogmatibus omnis errabunda & instabilis de his rebus opinio: neque ex mulierum corporibus ad virilem vitam videri transire animas, aut contrà esse in mulieribus animas quę sunt separatæ à corporibus virorum, aut etiam à viris transire ad viros, & dicere mulieres fieri ex mulieribus, sequamur, tanquam quę scopum veritatis attigerint. Nam prior quidem sententia, non solùm est reprobata, eo quòd sit falsa & instabilis, vt quæ ipsa per se ad cōtrarias conuertatur opinones, sed quòd etiam sit impia, vt quæ cēseat nihil eorum quæ sunt duci ad generationem, nisi vnicuique naturæ vitium det principium. Si enim nec homines, nec plantæ, nec pecora nascuntur, si nō anima in ea deciderit: casus autē fit per vitium. Putant ergo vitium dare initium eo-

rum quæ ſunt conſtitutionis. Et quomodo eueniunt vtraque eodem tempore, nempe vt & homo procreetur ex nuptiis, & fiat lapſus animæ dum in nuptiis datur opera liberis: & quod eo eſt adhuc alienius à ratione, ſi vere coëant multa animantia rationis expertia, dicíne poteſt quòd ſuperno ambitu ver efficiat vt vitium innaſcatur, adeò vt ſimul accidat & vt animæ malo repletæ cadant, & brutorum vteri concipiant? Quid verò dixerit quiſpiam de agricola qui terræ infigit auulſos plantarum ſurculos, quomodo manus eius ſimul cum plãta humanam animam infodiat, concurrente defluxu animæ ſimul cum hominis labore & ſtudio ad plantandum? Idem ergo abſurdum eſt etiã in altera ſententia, nempe quòd anima ſit ſolicita de cõiunctionibus eorum qui viuũt in coniugio, & obſeruet coïtus, vt inſeratur corporibus quæ procreãtur. Sin autem maritus nuptias repudiauerit, mulier autem ſe à pariendi neceſsitate liberauerit, an non animam grauabit vitium? Dãt ergo nuptiæ vitio quod eſt ſuperius, anſam deſcẽſus animarum: vel etiam abſque iis tangit animã habitudo quæ eſt ad contrarium. Interim ergo domo carens & errans vagabitur anima,

ma, vt quæ è cœlis quidem delapſa ſit: corpus autem fortaſſe quod eam recipiat, minimè ſit aſſecuta. Deinde quomodo etiã per hæç exiſtimabunt Deũ præeſſe iis quæ ſunt & ea adminiſtrare, cùm huic fortuito, & qui fit citra vllam rationem animarũ caſui, adſcribant vitæ humanę initia? Omnino enim neceſſe eſt, vt principio conueniant etiam ea quæ id ſequuntur. Si enim temerè & ex caſu quodam vita cœpit, eius quoque curſus fit omnino fortuitus: & temerè ij qui ſunt eiuſmodi, aſſerunt ea quæ ſunt pendere à vi diuina, qui non voluntate diuina naſci dicunt quæ ſunt in mundo, ſed ad ſceleratum neſcio quem euentum, eorum quæ fiunt principium reducũt, vt pote quòd gumana vita non conſtitiſſet, niſi vitæ malum anſam dediſſet. Si ergo vitæ eſt eiuſmodi initium, oportet etiam ea quæ deinceps ſequuntur moueri conuenienter initio. Nemo enim ex malo ramo vel ex bono cõtrarium naſci dixerit, ſed ſecundùm naturam ſeminis fructus quoque expectamus. Totius ergo vitæ hic temerarius & fortuitus motus dux erit, per ea quę ſunt nulla peruadente prouidentia. Penitus quoque inutilis erit quę rationibus vtitur prudentia: vir-

tutis autem nullũ erit lucrum : & à malo esse alienũ pro nihilo fuerit. In eo enim quod fert sita erunt omnia, & nihil differet vita à nauigiis quæ carent gubernatore, vt qui temerariis casibus, tanquam aliquibus fluctibus, feratur alias ad aliam sortem bonorum vel malorum. Non potest enim fieri vt ex virtute insit lucrum in iis in quibus natura principium habet ex contrario. Nam si nostra quidem vita regitur diuinitus, constat nec vitium in nostram vitam obtinere principatum. Sin autem per illud procreamur, ex eo omni ex parte omnino vitã agemus. Nugas ergo per hæc esse ostendetur, quæ sunt post hanc vitam supplicia, & quę pro meritis dantur remunerationes, & quęcunque alia ad tollendum vitium dicuntur & creduntur. Quomodo enim fieri potest, vt homo sit ab eo remotus, qui per illud est procreatus? Quomodo autem fieri potest, vt homini insit à libero arbitrio profectus ad virtutem impetus, cuius natura, vt dicũt, habet initium à vitio? Quo modo enim nullum ex brutis animantibus aggreditur loqui more humano: vt ẽtia autẽ voce congenita, & secũdùm naturam, nullum se damnum accipere existimant si careant oratio-

oratione: eodem modo & quibus vitium censetur esse vitæ initium & causa, ne virtutis quidem tenebuntur desyderio, vt quæ sit extra eorum naturam. Atqui omnes qui habent animam expurgatam rationibus, tenentur studio & desyderio vitæ ex virtute agendæ. Per hoc ergo apertè ostenditur, vita non esse vitium antiquius, neque illinc naturam prima habuisse initia: sed nostræ vitæ dare principium, quæ administrat vniuersitatem Dei sapientiam: animam autem, cùm venerit ad generationem eo modo qui placet Creatori, tunc liberè eligere id quod est ex sua sententia, vt quæ ex vi liberi arbitrij fiat quod velit. Discamus autem quod dicitur ex oculi exemplo, cui videre quidem est ex natura: non videre autem, ex libero arbitrio, vel etiã ex affectione. Fuerit enim aliquando & quod est præter naturam pro natura, aut aliquo sua spõte claudente oculos, aut priuato visu ex affectione. Ita de anima dici potest, eam quidem esse diuinitus constitutam, & cùm in Deo nullum esse intelligatur vitium, eam esse extra eius necessitatem. Cùm autem sic facta sit, suo arbitratu duci ad id quod videtur, vel ex libero arbitrio claudentẽ oculos

ad id quod eſt honeſtum ac pulchrum, vel ex inſidiis inimici qui cum noſtra vita habitat, læſum habentem oculum, & viuentem in tenebris deceptionis: vel etiam contrà aſpicientem purè ad veritatem, à tenebricoſis procul eſſe affectionibus. Quando ergo dicet aliquis eam factam & quomodo? Sed quæſtio quidem quomodo facta ſint ſingula, auferenda eſt omnino ab oratione. Neque enim de iis quæ ſunt nobis in promptu ad cogitandum, quorum per ſenſum habemus apprehenſionem, ſcrutando rationes poſſumus comprehẽdere quomodo conſtiterit id quod cernitur: adeò vt ne viri quidem ſancti & à Deo inſpirati id cõprehendi poſſe exiſtimauerint. Fide enim
Heb. 11. intelligimus, inquit, aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt non ex iis quæ apparent facta ſint quæ videntur. Non, vt opinor, hoc dicturus, ſi cognoſci poſſe exiſtimaſſet per rationes id quod intelligitur: ſed Dei quidem voluntate aptatum eſſe ipſum ſæculum, & quæcunque ex illo facta ſunt, quodcunque ſit ſæculum, quo conſideratur quælibet res creata tam aſpectabilis quàm quæ non cadit ſub aſpectum. Hoc ſe credidiſſe dicit Apoſtolus: quomodo autem, dimiſit

inſcru-

inſcrutatum. Neque enim arbitror fieri poſſe vt id aſſequantur qui inquirunt, cùm perplexas & inexplicabiles dubitationes de his nobis priùs oſtendat quæſtio: quo modo ex ſtante natura id quod mouetur, ex ſimplici & nulla intercapedine diſiuncto id quod eſt interuallis diſiunctum & compoſitum. Num ex ipſa quæ ſupereminet eſſentia? Sed conſtat ea eſſe diuerſi ab illa generis. Sed aliunde? Atqui extra diuinam naturam nihil aſpicit oratio. Re vera enim in diuerſa principia ſcindetur opinio, ſi extra cauſam efficientem aliquid eſſe cenſeatur, à quo artificioſa ſapientia corroget apparatus, qui pertinēt ad creationem. Quoniam ergo eorum quæ ſunt eſt vna cauſa: non ſunt autem eiuſdem generis, cuius ſupereminēs natura, quæ per illum producta ſunt ad generationem. Eſt autē vtrunque æquè abſurdum, & ex Dei natura exiſtimare rem creatam, & ex aliqua alia eſſentia conſtituta eſſe vniuerſa. Aut enim Deus eſſe reputabitur in rei creatæ proprietatibus, ſi quidem quæ facta ſunt, ſunt eiuſdem generis, cuius eſt Deus: aut aliqua materialis natura extra diuinam eſſentiam contrà educetur, quæ quod attinet ad ingenitum eius quod eſt

proprietate Deo exæquatur. Quod quidē & Manichæi viſione apprehendentes, & quidam Græcæ Philoſophiæ dogmati ſuis coniecturis aſſentientes, hoc ſuſceperunt viſum. Vtranque abſurditatem in eorum quæ ſunt quæſtione quàm maximè fieri poterit fugiamus, & exemplum Apoſtoli ſequentes, quomodo ſit vnumquodque curioſè perſcrutari mittamus: hoc ſolum adnotantes, quòd diuinę voluntatis impetus, quando voluërit res fit, & ad eſſentiam deducitur id quod voluit, ſtatim effectum naturæ omnipotente poteſtate efficiente vt quod ſapienter & artificioſè voluërit volũtas, id non ſit eiuſmodi vt non exiſtat. Voluntatis autem exiſtentia, eſt eſſentia. Cùm autem ea quæ ſunt ſint diuiſa bifariam, in intelligens et corporeum, res quidem creata quæ eſt ex intelligentibus, non videtur aliquo modo diſcrepare à natura incorporea, ſed eſſe ex natura eius quod eſt genere coniunctum, oſtendens id quod nec videri, nec contrectari, nec interuallo diſiungi poteſt. Quod quidem exiſtimans quiſpiam in natura quæ ſupereminet, non aberrabit. Cùm res autem creata corporea conſideretur in proprietatibus quæ cum Deo non habent

habent communionem, & ea maximè perplexam afferat rationi dubitationem, cùm videre nequeat quemadmodũ ex eo quod non est aspectabile id quod videtur, ex eo quod tãgi nõ potest id quod est durũ & renitens, ex interminato id quod est terminatum, ex eo quod quantitate caret & magnitudine id quod omnino quibusdam mensuris quæ in quanto considerantur, est effectum, & singula quæ in corporea comprehenduntur natura, de illis tantùm dicimus, quòd nihil per se eorũ quæ per se considerantur in corpore, est corpus, non color, non figura, non pondus, non interuallum, non quantitas, nõ aliud quidquam ex iis quæ considerantur in qualitate: sed est vniuscuiusque eorum ratio. Eorum autem inter se inuicem concursus & vnio fit corpus. Quoniam ergo quæ corpus complent qualitates, mente comprehenduntur & nõ sensu: quis labor est eo quod mente percipitur efficere sensilia, quorum qui fit inter se inuicem concursus, genuit naturam corporis? Sed hæc quidem examinata sunt extra propositum. Quod quærebatur autem erat, Si animę non fuerunt ante corpora, quando & quomodo fiunt. Et ea de causa

quęstionem Quomodo, vt quam assequi non posit, nequaquam curiosè inuestigandam dimisit oratio. Restat autem vt quæramus quando existentię principia habeát animæ, vt quod sit consequēs iis quæ priùs sunt examinata. Nam si datum fuerit quòd anima ante corpus in quodam proprio statu viuat, necesse est omnino vt existimemus valere absurda illa dogmata eorum qui per vitium animas in corpora ad habitandum inducunt. Atqui generationem esse animis posteriorem, & eas iuniores esse formatione corporum, nemo qui sapit, cēsuerit, cùm sit omnibus euidens, quòd nihil inanimum habet facultatē augendi & mouendi. De eorum autem qui in vtero aluntur, nec incremento nec motu per locum dubitatur. Restat ergo vt existimemus vnum & idem esse principium cōstitutionis animę & corporis: & quo modo è radice euulsum surculum, ab agricolis acceptum terra efficit arborem, non ipsa ei quod nutritur augendi immittens facultatem, sed solùm vt augeatur ansam & materiam immittens ei quod inseritur: ita dicimus etiā id quod ab homine euellitur esse hominis fationem, & ipsum esse quodammodo animal,

mal,ex animato animatum,ex eo quod nutritur id quod nutritur. Si autem non omnes animæ operationes & motus contineat eius quod eſt euulſum breuitas, non eſt mirandum. Neque enim quod eſt in ſemine frumẽtum, ſtatim eſt pro vt apparet, ſpica. Quomodo enim tantum in tanto continuerit? ſed terra conuenientibus id alente nutrimentis, frumẽtum fit ſpica, non mutans in gleba naturam, ſed ope nutrimenti ſeipſum oſtẽdens & perficiens. Quo modo ergo in iis quæ enaſcuntur ſeminibus, ad perfectionẽ paulatim procedit augmẽtum: eodẽ modo in humana quoq; cõſtitutione, pro proportione corporeę quãti tatis, apparet etiã vis animę, quę primũ quidẽ per alẽdi & augẽdi facultatẽ ineſt iis quæ formãtur intrinſecus: poſteà autẽ ſentiẽdi munus inducit iis, quæ edita ſunt in lucem: deinde ita veluti quẽdam fructũ, cùm iam planta creuerit, rationis oſtendit facultatẽ, non totam ſimul & ilico, ſed quæ excurren te planta per conſequentiam profectus ſimul augetur. Quoniam ergo quod auellitur ab animatis, vt ſit occaſio & materia ani matæ conſtitutionis, non poteſt eſſe mortuum. mors enim fit per animę priuationẽ.

Non præcesserit autem habitum priuatio, ex his comprehendimus communem esse accessum ad essentiam ei quod est ex vtrisque compositum, cùm nec hoc sit prius, nec illud posterius. Statum autem incrementi numeri animarum necessariò quandoque futurum videt ratio, ne asiduè natura per eos qui nascendo sequuntur semper anteriùs diffundatur, & à motu nũquam cesset. Causam autẽ quòd oporteat tandem quoque stabilem nostram esse naturam, hanc esse putamus: quòd cùm vniuersa natura quę percipitur intelligentia, stet in sua plenitudine, consentaneum est naturam quoque humanam peruenire ad finẽ. Neque enim ea est aliena à natura quæ percipitur intelligentia, ne semper manca videatur ac defecta. Quæ enim semper fit accesio eorum qui nascendo sequuntur, arguit defectam esse naturam. Quando ergo humana natura ad suam peruenerit plenitudinem, sistetur omnino fluxus ipse naturæ motus, vt qui deuenerit ad finem necessarium. Et vitam excipiet quidam alius status, separatus ab eo qui nunc transigitur in ortu & interitu. Si enim non sit ortus, necessariò ne erit quidem quod intereat. Si enim dissolutio-

nem

nem præcedit generatio: compositioné autem dicimus accessum ad essentiá qui fit per generationem, consequens est omnino, vt si non præcedat compositio, ne sequatur quidem dissolutio. Stans ergo & indissolubilis quæ posteà sequitur vita, per fidei euidenter apparet consequentiam, quæ nec ab ortu alteratur nec ab interitu. GREG. Ego autem cùm hæc disseruisset magistra, quoniam multis ex asidentibus videbatur qué par erat finem accepisse oratio, veritus ne non esset ampliùs qui nobis dissolueret quę de resurrectione nobis obiiciuntur ab aduersariis, si quid magistræ accideret ex ægritudine, quod etiam accidit, Nõdum, inquá, quod est præcipuum & maximè opportunum eorum quæ quæruntur in dogmate attigit oratio. Dicit enim diuinitus inspirata scriptura, in noua & veteri doctrina, quòd cùm natura nostra, ordine quodam & serie, per prætereuntem motum temporis tandem peruaserit, omnino quidem fore vt sistatur hic fluxus motus, vniuersitatis autem complemento non ampliùs susci piente incrementum, vniuersum planè animarum cœtum, ex eo quod non cadit sub aspectum & est dispersum, ad id reuersurú

quod consistit & cernitur, iisdem elementis eadem serie ad se inuicem recurrentibus. Hic autem vitæ status à diuina scripturarũ doctrina dicitur resurrectio, cum eius quod est terrenum erectione simul quoque nominato vniuerso motu elementorũ. MAC. Quid est ergo, inquit, horum cuius nõ meminimus in iis quæ superiùs dicta sunt? GREG. Ipsum, inquam, dogma resurrectionis. MAC. Atqui, inquit, multa eorum quę nunc per transitum dicta sunt, tendunt ad hunc scopum. GREG. Nescis enim, inquá, quantum examen de hac spe obiectionum aduersùs nos infertur à nostris aduersariis: simúlque aggressus sum dicere quæ inuenta sunt ab hæreticis ad euertendam resurrectionem. MAC. Illa autem, Videtur mihi, inquit, oportere priùs paucis persequi, quæ sparsim à diuina scriptura de hoc dogmate sunt exposita, vt illinc à nobis orationi imponatur coronis. Audiui ergo Dauid psallentem in diuinis canticis, quando accepto argumẽto vniuersitatis administrationis & exornationis, in Psalmo cẽtesimo tertio in fine hymni hoc dicit, Auferes spiritũ eorum & deficient, Emittes spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ,

dicens

dicens vim ſpiritus quæ omnia operatur in omnibus, & ea viuificare in quibus fuerit, & à vita rurſus abducere eos à quibus abfuerit. Quoniam ergo ſpiritus quidem receſſu, viuẽtium defectum, præſentia autem eorum qui defecerãt fieri dicit renouationem: ſerie autem orationis præcedit defectus ea quæ renouantur, hoc dicimus, Eccleſiæ annunciari myſterium illud reſurrectionis, ſpiritu prophetico Dauide hanc gratiam pronunciante. Quinetiam alibi dicit idem Propheta, quòd Deus vniuerſitatis, *Pſal.*
qui eſt eorum quæ ſunt Dominus, apparuit 112.
nobis, ad cõſtituendum feſtum in condenſis, interpretans feſtum ſcenopegiorum per dictionem condenſationis: quæ olim quidẽ fuit lege conſtituta à Moſis traditione, legiſlatore, vt exiſtimo, propheticè futura prædicẽte. Cùm autem ſemper fieret, nondum factum fuerat. Nam eorũ quidem quæ fiebant ænigmatibus typicè præſignificabatur veritas: ipſa autem vera nondum erat ſcenopegia: ſed ea de cauſa, vt dicit Propheta, vniuerſorum Deus & Dominus ſeipſum nobis oſtendit, vt humanæ naturæ rurſus conſtrueretur diſſoluti habitaculi noſtri ſcenopegia, per elementorum coïtionem rur-

ſus condenſata corporaliter. Ambitũ enim & qui ex eo eſt ornatum dictio condenſationis ex ſua emphaſi ſignificat. Pſalmi autem ſic habet dictio, Deus Dominus, & ap-
Pſal. paruit nobis ad conſtituendum feſtum in
117. condenſis vſque ad cornua altaris. Quod quidem mihi videtur per ænigma pronuntiare, vnum feſtum conſtitui vniuerſæ rationis participi creaturæ, iis quæ ſunt inferiora ſimul choros ducentibus cum iis quæ ſupereminent in coïtione bonorum. Quoniam enim in typica templi conſtructione non permittebatur omnibus eſſe intra externum ambitum, ſed arcebatur quicquid erat gentile & alterius generis. Eorum autem qui erant intus, vt opinor, non ex æquo dabatur omnibus ad interiora aditus, qui non puriore viuendi ratione & aſperſionibus quibuſdam eſſent expiati. Rurſus autem in iis quoque ipſis non omnibus patebat aditus ad templum interius: ſed ſolis licebat ſacerdotibus eſſe intra velum cauſa ſacrificij. Templi autem adytum, in quo poſitum erat altare, exornatum quibuſdam cornuum prominentiis, ne ab ipſis quidem poterat adiri ſacerdotibus, præter vnum qui primum locum obtinebat in ſa-

cerdotio

cerdotio,qui ſemel in anno, die certo, lege præſtituto, ſacrum quoddam & myſticum offerens ſacrificium ingrediebatur. Cùm ſit ergo tanta circa hoc templum differentia,quæ erat imago & ſimilitudo ſtatus qui percipitur intelligentia, corporalis hoc docet qui congregabatur cœtus, quòd neque vniuerſa natura ratione prædita, templo Dei,hoc eſt confeſsioni magni Dei, appropinquat: ſed qui in falſis errant opinionibus,ſunt extra diuinum funium ambitum. Eorum autem qui intrò venerunt per confeſsionem,aliis ſunt prӕſtantiores qui aſperſionibus & caſtitatӕ priùs ſunt expiati. Horum autem præcellunt qui iam ſunt conſecrati,adeò vt etiam interna digni habeantur myſtagogia. Vt autem magis in apertũ proferatur emphaſis ænigmatis, hæc dici poſſunt docẽte ratione, quòd ex participibus rationis facultatibus, aliquӕ quidẽ ſunt per ſacrũ altare collocatæ in adyto diuinitatis.Ex iis rurſus aliæ conſiderãtur in eminẽtia,cornuum inſtar circumpoſitæ.Et aliæ circa illas,quadam ordinis conſequentia,& primas & ſecundas partes obtinent. Genus autem humanum,propter innatum vitium eiectum fuit extra diuinum ambitũ, quod

quidem aſperſionis lauacro expurgatum intrò admittitur. Sed quoniam hæc ſepta intermedia ſunt aliquando ſoluenda, per quæ à velo interno nos vitium arcuit, quando noſtra natura per reſurrectionem rurſus infixa fuerit tabernaculo, & omnis differentia quæ acceſſit ex vitio, ex rerum natura fuerit deleta, tunc conſtituetur commune feſtum quod eſt circa Deum iis qui ſunt condēſati per reſurrectionem, adeò vt vna & eadem lætitia proponatur omnibus, nulla ampliùs differentia arcente naturam ratione præditam, quo minùs æqualium poſſit eſſe particeps: ſed iis qui nunc ſunt extrà propter vitium, tandem futuris intra adyta diuinę beatitudinis, & cornibus altaris, hoc eſt eminentibus ſupramundanorum poteſtatibus ſeipſos coniungētibus. Quod quidem apertiùs dicit Apoſtolus, vniuerſitatis

Philip.2 conſenſionem cum bono interpretans: nēpe quòd ei omne genu flectetur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confitebitur, quòd Dominus Ieſus in gloriam Patris. Pro cornibus quidem dicens angelicum & cœleſte. Per reliqua autem, ſignificans creaturam quæ poſt illa intelligitur, nempe nos: quos omnes vnum & con

ſentiens

ſentiens feſtum cõtinebit. Eſt autem feſtũ, eius quod eſt confeſsio & agnitio. Poſſunt autem, inquit, alia quoque multa colligi ex ſacra ſcriptura ad confirmãdum dogma reſurrectionis. Nã & Iezeciel, cùm vniuerſum tẽpus quod intercedit & quod eſt in eo ſpatiũ Prophetico ſpiritu ſuperaſſet, præſciẽdi facultate cõſiſtit in ipſo tẽpore reſurrectionis: & futurum tanquam iam factum contemplatus, narratione ponit ob oculos. Vidit magnum campum patentem in infinitum, & in eo magnam oſsium congeriem, quæ temerè & vt contigerat alia alibi erãt diſperſa, deinde diuina virtute ſimul mouebantur ad ea quæ erant cognata & propria, & ſuis inſerebãtur compagibus: deinde neruis & carnibus & pellibus operiebãtur: quod quidem Pſalmographus appellat condenſatum, & ſpiritum viuificantem & excitantem quicquid iacebat. Reſurrectionis autem miraculorum quæ ab Apoſtolo refertur expoſitionem, vt quæ ſit in promptu legentibus, quid attinet dicere? quemadmodum quodam iuſſu & tubarum ſonitu, repentè vniuerſum quod iacet mortuũ, immutabitur ad immortalẽ naturam. Sed & voces Euangelicas, vt quę ſint manifeſtæ

Ezech. 37.

omnibus, prætemittemus. Non enim verbo solùm dicit Dominus fore vt mortui resurgant, sed ipsam etiam operatur resurrectionem, ab iis quę sunt nobis propiora & quibus potest magis fides haberi, incipiens facere miracula. Nam primũ quidem in moribundis corporibus viuificam ostendit virtutem, iussu verbi morbos expellẽs. Deinde excitat puerum nuper mortuum. Deinde adolescentem qui iam efferebatur ad sepulchrum, cùm in loculo excitasset dat matri. Posteà Lazarũ qui quatuor dierum tempore iam iacebat mortuus, viuum educit è sepulchro, cùm voce & iussu viuificasset iacentem. Deinde suum ipsius hominẽ clauis & lancea transfixum, post tres dies excitat à mortuis, fissuras clauorum & plagam lanceæ ad testimonium adducentem resurrectionis. De quibus nihil existimo esse à nobis differẽdum, cùm nulla subsit dubitatio in iis qui ea quæ scripta sunt admittunt. GREG. Sed nec hoc, inquam ego, erat quod quærebatur. Nam quòd futura sit aliquando resurrectio, & quòd incorruptum iudicium sit homo subiturus per scripturæ probationes, & ea quæ iam sunt examinata, assentientur multi ex iis qui audiũt. Reliquum

iquum autem fuerit considerare, an ita vt est id quod nunc est, erit etiam quod speratur. Quod quidem si fuerit, fugiendam esse hominibus dixerim spem resurrectionis. Si enim qualia fiunt humana corpora viuere desinentia, talia vitæ rursus restituuntur: nõ finienda quædam calamitas speratur hominibus per resurrectionem. Quod enim miserabilius fuerit spectaculum, quàm cùm in extrema senectute incuruata corpora, ad turpitudinem & deformitatẽ fuerint transformata, rugosa autem pellis consumpta carne ossibus adhæserit, nerui autem fuerint conuulsi, propterea quòd naturali humore nõ ampliùs pinguefiãt: & ideò toto corpore contracto indecorum & miserandum fit spectaculum, capite quidem in genu inclinato, manu autẽ hinc & hinc quidẽ planè otiosa in ea quę est secundùm naturã operatione, tremore autem vel inuita palpitãte. Cuiusmodi autem rursus sunt corpora eorum qui diuturnis morbis contabuerunt, quę à nudatis ossibus tantũ differunt, quatenùs videntur esse tecta tenui & iam consumpta pelle. Eorum autem quos morbus occupauit regius indecoram labẽ quę-nam oculis subiecerit oratio, quemadmo-

dum omnia membra tam instrumentaria, quàm quibus sensus funguntur officio, eis putredo procedens depascitur? De iis autẽ qui in terræ motibus vel in bellis, vel ex aliqua alia causa sunt mutilati, & ante mortẽ aliquo tempore in hac calamitate fuere superstites, vel de iis qui ab ortu exitiali aliquo malo implicati, cum peruersis & distortis obeunt membris, quid dixeris? De nuper natis autem infantibus, qui sunt & expositi & suffocati, & qui casu pereunt, quídnam est existimandum, si ij rursus reuiuiscant, num manent in infantia? Et quid miserabilius? Sed ad mediocrem ætatem peruenient? Et quónam lacte eos rursus nutriet natura? Quapropter si idem quidem per omnia corpus est nobis reuicturum, calamitas est id quod expectatur. Sin autem non idem, alius erit qui suscitatur ab eo qui iacebat mortuus. Si enim occidit quidem infans, surgit autem adultus, aut cõtrà: quo modo dici potest eundem surgere qui iacebat, cùm ætatis differẽtia mutatus sit is qui ceciderat? Pro infante enim adultum, & pro sene vidẽs iuuenem, alterum aspexeris pro altero. Et pro mutilato integrum, & pro eo qui contabuit corpulentum, & alia omnia

similiter

ſimiliter, ne ſingula perſequens moleſtiam afferat oratio. Niſi corpus tale reuixerit, quale erat quando fuit mixtum terræ, non ſurget id quod erat mortuum, ſed terra rurſus formabitur in alium hominem. Quid ergo ad me reſurrectio, ſi pro me reuiuiſcet alius? Quomodo enim ipſe me agnouerim, in me videns non meipſum? Non enim re vera fuerim ego, niſi in omnibus fuerim idẽ qui ego ipſe. Quo modo enim in hac vita, ſi habeam alicuius figuram in memoria: ponatur autem, verbi cauſa, is eſſe raro capillo, promiſsis labris, preſsis naribus, albo colore, cęſiis oculis, cano capite, & rugoſo corpore: deinde eum quærens, incidam in iuuenem comatum, naſo aquilino, colore nigro, & qui cætera omnia habet diuerſa à figura quam diximus: nunquid ſi eum viderim, eum eſſe intelligam? Sed quid opus eſt in minoribus immorari obiectionibus, omiſsis validioribus? Quis enim neſcit humanam naturam fluxui eſſe ſimilem, qui ab ortu ſemper vſque ad mortem procedit per motum aliquem, tunc à motu ceſſans, quãdo eſſe deſierit? Ipſe autem motus non eſt per locum tranſitus: à ſe enim non excedit natura, ſed habet progreſſum per alteratio-

nem. Alteratio autem quandiu fuerit id quod dicitur, nunquam manet in eodem. Quomodo enim in eo quod ſit idem conſeruari potuerit id quod alteratur? Sed quo modo ignis qui eſt in lucerna, ſpecie quidẽ ſemper videtur idem: motus enim continuatio eum oſtendit ſemper indiuulſum & ſibi vnitũ: re vera autẽ ipſe ſibi ipſi ſemper ſuccedens nunquam manet idem: per calorem enim extractus humor ſimul & inflammatur, & exuſtus trãsformatur in caliginẽ: & ſemper alterandi facultate flãmæ motus operatur in fuliginẽ, per ſe agẽs in ſubiectũ. Quo modo ergo fieri non poteſt, vt bis in eodẽ loco flammã tangens, eandẽ bis cõtingat: celeritas enim alterationis non expectat eũ qui tãgit iterũ, & ſi hoc faciat quàm citiſsimè, ſed ſemper eſt flamma noua & recens, vt quæ ſemper generetur, & ſe ſemper excipiat & ſibi ſuccedat, & nunquam in eodem maneat. Tale quidpiam vſu venit etiam naturæ noſtri corporis. Quod enim noſtræ naturæ affluit & effluit, quod per alterandi facultatem ſemper ambulat & mouetur, tunc ſiſtitur quando viuere deſierit. Quandiu autem fuerit in vita, non habet ſtatũ. Aut enim impletur, aut perſpiratur,

aut per vtraque omnino ſemper traducitur. Si ergo nec eſt omnino quiſpiam idem qui heſternus, ſed fit alter mutatione: quando corpus noſtrum ad vitam rurſus reduxerit reſurrectio, qui eſt vnus fiet omnino quidam hominum populus, vt eius qui reſurgit nihil deficiat, fœtus, infans, puer, adoleſcens, vir, pater, ſenex, & omnia quæ ſunt intermedia. Cùm autem temperãtia & intemperantia per carnem exerceatur, & qui pro pietate perpetiũtur dolores ſuppliciorum, & qui ad eos molles ſunt & eneruati, oſtendantur per corporeum ſenſum vtrorumque horum: quo modo fieri poteſt vt in iudicio ſeruetur quod iuſtum eſt, ſi in eodem qui nunc quidem peccauit, rurſus autẽ ſeipſum expurgauit pœnitentia, & rurſus fortè ad idem delictum ſit delapſus, mutatum autem ſit ex naturę conſequentia pollutum corpus & impollutum, & eorum alterũ non ſuffecerit in perpetuũ: cuiuſmodi corpus punietur intemperãti, ídne quod in ſenectute incuruatum eſt ad mortẽ? ſed ab eo erat diuerſum id quod fecit peccatũ. At id quod perturbatione animi fuit inquinatum? Et vbi eſt ſenex? Aut enim hic non reſurget, & non erit efficax reſurrectio: aut

ſuſcitabitur,& pœnam effugiet is qui pœnæ eſt obnoxius. Dicámne etiam aliquid eorũ quæ obiiciuntur nobis ab iis qui quod de reſurrectione dicitur nõ admittunt? Ex partibus, inquiunt, quæ ſunt in noſtro corpore, natura nullam fecit otioſam. Nam aliæ quidem habent cauſam & facultatẽ viuẽdi, ſine quibus conſtare non poteſt vita per carnem, vt cor, iecur, cerebrum, pulmo, venter,& cætera viſcera. Aliæ autem ſentiendi motui ſunt attributę. Aliæ autem ſunt operationis agendi & tranſeundi. Aliæ autem ſunt aptæ ad hoc vt ſuccedant poſteri. Si ergo quæ ſequetur vita erit in iiſdem, ad nullum vſum fiet reſurrectio. Si autem vera eſt oratio, vt certè vera eſt, quæ ſtatuit nõ futuras nuptias in vita quę erit poſt reſurrectionẽ, nec cibo & potu vitam tunc eſſe continendam: quíſnam erit vſus partium corporis, cùm in vita illa non ampliùs ſperentur, propter quæ nunc ſunt membra? Si enim nuptiarum gratia ſunt quæ pertinẽt ad nuptias: quando illud non fuerit, nec iis quæ ad illud pertinent opus habemus. Ita etiam manus ad opus,& pedes ad curſum,& os ad cibum ſuſcipiendum, & dentes ad alimenti miniſterium, & viſcera ad cõcoctionem,

&

& ad eiicienda ea quæ ſunt reddita inutilia transmittentes meatus. Quando illa non fuerint quæ propter illa fiunt, quomodo erunt, aut quânã de cauſa? adeò vt neceſſe ſit ſi non ſint quidem corpora ſuperuacanea, ad nihil eorum quæ ad illam vitam pertinent, opem latura, nihil eſſe eorum quæ nobis corpus complent: in aliis enim eſt vita: nec id ampliùs nominandum fuerit reſurrectio, cũ ſingula mẽbra, propterea ꝙ in illa vita nulli ſint vſui, in corpore nõ cõſiſtant. Sin autẽ per omnia erit eorũ efficax reſurrectio: quę ad illam vitam ſunt inania & planè inutilia, fabricabitur is qui efficiet reſurrectionem. Atqui oportet credere eſſe & reſurrectionem, & eam nõ eſſe inanem. Orationi ergo eſt attendendum, vt nobis per omnia in dogmate ſeruetur id quod eſt cõſentaneum. MAC. Cùm ego autem hæc differuiſſem, Satis ſtrenuè, inquit magiſtra, ex ea quæ dicitur Rhetorica, argumentatus es aduerſùs dogmata reſurrectionis, confutatiuis rationibus in veritatem circunquaque probabiliter irruens: adeò vt qui veritatis myſterium non ſatis conſiderant, oratione, vt eſt veriſimile, nonnihil moueantur, & exiſtiment non ſecus quàm par ſit iis

quæ dicta ſunt illatam eſſe dubitationem. Veritas autem, inquit, non ſic habet, etiam ſi non poſsimus, inquit, ex ſimilibus in oratione contrà Rhetorico vti artificio. Sed vera quidem de his oratio recondita eſt in occultis theſauris ſapiẽtię tunc in apertum proditura, quando re ipſa didicerimus myſterium reſurrectionis: quando non ampliùs opus erit verbis ad ea quæ ſperantur declaranda. Sed quo modo cùm noctu à vigilantibus multi mouentur ſermones de ſplendore ſolis qualis ſit, facit otioſam & inanem ſermonis deſcriptionem apparens tantùm gratus nitor radij: ita omnem cogitationem quæ per coniecturam futurũ ſtatum attingit, pro nihilo oſtendet quando nobis ipſa fuerit experientia id quod expectatur. Quoniam autem oportet non omnino inexaminata relinquere argumenta quæ contra nos ſunt allata, ſic de iis tractare incipiemus. Oportet primùm intelligere quíſnam ſit ſcopus dogmatis de reſurrectione, & quánam de cauſa id à ſancta ſcriptura dictum eſt & creditum. Ergo vt definitione id quiſpiam comprehendẽs deſcripſerit, ſic dicemus. Reſurrectio eſt naturæ noſtræ in priſtinũ & qui ab initio fuit,
ſtatum

ſtatum reſtitutio. Sed in prima vita cuius fuit ipſe Deus opifex, neq; erat ſenectus, vt eſt conſentaneum, neq; infantia, neque variorum morborum affectiones, neque vlla alia corporis afflictio. Neque enim eſt conſentaneum hæc Deũ fabricari, ſed res quædã diuina erat humana natura, prius quàm impetus hominem ad malũ incitaſſet. Hæc autẽ omnia ſimul cum ingreſſu mali in nos irruerunt. Vita ergo quæ eſt ſine vitio, nequaquam neceſſe habebit in iis verſari quæ propter ipſum euenerũt. Quo modo enim qui per gelu ambulat, conſequitur vt corpus ei refrigeretur, aut qui per calidum ingreditur radium, vt nigreſcat eius ſuperficies: ſin autem fuerit extra vtrunque eorum, liberatur omnino à nigrore & refrigeratione: nec iure requiſierit quiſpiam quod euenit ex aliqua cauſa, ſi non ſit cauſa. Ita natura noſtra effecta patibilis conflictatur cum iis quæ neceſſariò tolerabilem conſequuntur naturã. At recurrens ad beatitudinem paſsione carentem, non ampliùs cum iis quæ vitium ſequuntur, conflictabitur. Quoniam ergo quæcunque ex vita rationis experte humanæ admixta ſunt naturæ, non priùs fuerunt in nobis, quàm homo

in affectionem caderet per vitium necessariò relicta affectione, omnia quoque simul relinquemus quæ cũ ipsa cernũtur. Quamobrem non iure quisquam in illa vita quæsierit ea quæ euenerunt nobis ex affectione. Quomodo enim si quis pãnosa ac lacera indutus tunica, indumento se exuerit, eius quod fuit eiectũ non ampliùs in se viderit turpitudinem : ita etiam cùm nos exuerimus mortuam illam & deformem tunicá ex rationis expertibus pellibus nobis iniectam. Pellem autem audiens, mihi videor audire figurã naturæ expertis rationis, qua induti sumus protoplasto asimilati. Pellis autẽ expertis rationis sunt hæc omnia, coïtus, conceptio, partus, sordes, mamilla, alimẽtum, excretio, quod fit paulatim ad perfectum incremẽtum, vigor ætatis, senectus, morbus, mors. Si illa ergo in nobis nõ erit, quomodo nobis relinquentur quæ ex ea proficiscentur? Cùm ergò aliquis alius status speretur in vita futura, vanum est per ea quę cum ipsa nihil habent commune, argumentari aduersùs dogma resurrectionis. Quid enim habet commune incuruitas & corpulentia, tabésque & repletio, & si quid aliud accidit fluxæ naturæ corporum,

cum

cum ea vita quæ est aliena à fluxo & celeriter transeunte vitę cursu? Vnum solum postulat ratio resurrectionis, vt natus sit homo per generationem, vel potiùs, vt dicit Euangelium, vt homo natus sit in mundo. Longę'ne autem an breuis vitę fuerit, & an vel hoc vel illo mortis genere ei mori contigerit, frustra inquiritur in resurrectione. Quomodocunque enim hoc se habere dederimus per hypothesin, nihil omnino refert, cùm ex hac differentia nec difficilior nec facilior sit resurrectio. Eum enim qui cœpit viuere, viuere omnino oportet ea quæ ipsi per mortem intercessit dissolutione, correcta in resurrectione. Quomodo autem aut quando fiat dissolutio, quid hoc ad resurrectionem? Ad alterum enim intuetur scopum quæ suscipitur de eo consideratio: vt pote, in voluptaténe an mœstitia vixerit quispiam, ex virtute an vitio, laudandus an culpæ affinis, miserabilitérne an feliciter beatéque tẽpus transegerit. Hæc enim omnia & quę sunt huiusmodi, inueniuntur ex modo & ex genere vitæ: & sic ad ferendum de vita iudicium, iudici necesse fuerit scrutari affectionem & detrimẽtum, morbúmque & senium, & adolescentiam & iuuen-

tutem,& diuitias & paupertatem: quemadmodùm cùm ſingula horum cuipiam obtigiſſent, benè an malè aſsignatã ſibi vitã trãſegerit: & an multorũ bonorum vel malorũ longo tempore fuerit capax, an ne initiũ quidem horum vtriuſque attigerit, vt qui ingenio nondum perfecto viuere deſierit. Quando autem ad primam hominis conſtitutionem Deus per reſurrectionem naturam reduxerit: vanum fuerit hæc dicere, & per ea arbitrari Dei potentiam à ſcopo impediri. Eſt autem ei vnus ſcopus, iam impleta per ſingulos homines vniuerſa noſtræ naturæ plenitudine, aliis quidem ſtatim in hac vita à vitio expurgatis, aliis autem poſteà per ignem quibus conuenit curatis tẽporibus, aliis autem qui ex æquo bonũ & malũ in hac vita ignorarũt, omnibus proponere participationem bonorum quæ ſunt in ipſo, quæ quidem dicit ſcriptura neque oculum vidiſſe, neque aurem audiuiſſe, neque cogitatione ea comprehendi poſſe. Hoc autem nihil eſt aliud, mea quidem ſententia, quàm in ipſo Deo eſſe. Bonum enim quod aurem & oculum & cor ſuperat, ipſum eſt quod eſt vniuerſo ſuperius. Eius autẽ quod eſt ex virtute vel

vitio

vitio differentia, in futura vita ex hoc maximè ostendetur, quòd citiùs vel tardiùs fiant participes speratæ beatitudinis. Vnicuique enim innati vitij modo proportione respondebit omnino medicinæ longitudo. Animæ autem medicina fuerit, vitij purgatio. fieri autem non potest vt ea rectè fiat absque affectione dolorem afferente, sicut fuit examinatum in iis quæ præcesserunt. Magis autem intellexerit quàm sint superflua & inepta argumenta, qui despexerit in profundum sapientiæ Apostolicæ. Corinthiis enim de his declarans mysteriũ, cùm ij fortè eadem eis obiicerent, quæ afferuntur nunc ab iis qui aduersùs dogma argumentantur, ad ea euertenda quæ credũtur, sua auctoritate eorum inscitiæ reprimens audaciam, sic dicit, Dices ergo mihi, quomodo suscitantur mortui? quónam autem corpore veniunt? Insipiens, inquit, tu quod seminas non viuificatur nisi mortuũ fuerit: & quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum fortè granum frumenti, vel alicuius alterius seminis. Deus autem dat ei corpus sicut voluërit. Hîc enim mihi videtur os obstruere iis qui ignorant conuenientem mensuram resur-

rectionis,& ex ſuis viribus diuinam metiũtur potentiam,& exiſtimant id quod Deus poteſt,tale eſſe,quantum capit humana cõprehenſio: id autem quod eſt ſupra noſtras vires, Dei quoque ſuperare potentiã. Qui enim rogauit Apoſtolum, Quomodo ſuſcitantur mortui, pronuntiat tanquã quòd
1.Cor. 15. nulla ratione fieri poſsit,quòd diſperſa elementa corporis rurſus coëant, & tanquam hoc non poſſet, ſed ne reliquum quidem eſſet corpus ad concurſum elementorũ, hoc dicit, ſicut periti Dialectici, per quandam concludens conſequentiam ea quæ poſuerat, Si corpus eſt concurſus elementorum, fieri autem nõ poteſt,vt eorum iterum fiat coïtio, quódnam corpus habebunt qui reſurgunt? Hoc ergo quod videbatur eis eſſe contextum per artificioſam quandam ſapientiam, nominauit inſipientiam eorum qui in reliquis rebus creatis non viderunt excellentiam diuinæ potentiæ. Dei enim altioribus relictis miraculis, per quę poterat dubitantem & perplexum reddere auditorem: vt, verbi cauſa, Qualénam ſit corpus cœleſte, & vnde? Quid autem corpus ſolis vel lunæ, vel id quod apparet in aſtris, quid æther, aër, aqua, terra ex iis quæ
ſunt

ſunt nobis magis domeſtica & communia, refellit inconſideratam eorum qui argumẽtantur obiectionẽ, Ne te quidẽ, inquit, docet agricultura, quòd eſt ſtultus qui ex ſe metitur excellentiã diuinæ poteſtatis? Vndénam ſeminibus adnaſcuntur corpora? Quid ea autem deducit ad germinandum? Nunquid mors? Mors eſt eius quod conſtitit diſſolutio. Nunquam enim peruenerit ſemen ad hoc vt producat, niſi fuerit in gleba diſſolutum, & rarefactum multos habuerit meatus, vt ſua qualitate terræ humori admiſceatur, & ſic in radicem trãsformetur & germẽ, & nec in eo maneat, ſed mutetur in calamum, intercedentibus genibus tanquam quibuſdam vinculis ſuccinctũ, vt recta figura ferre poſsit ſpicam fructu onuſtã. Vbi ergo hæc erant in frumento, priuſquã id in gleba diſſolueretur? Atqui hoc eſt illinc. Si enim illud priùs non fuiſſet, ne facta quidem eſſet ſpica. Quo modo ergo, quæ in ſpica ſunt corpora naſcuntur ex ſemine, ex illo ipſo hoc artificioſè diuina efficiente potentia: & neque eſt omnino idem quod ſemen, nec omnino diuerſum: ita, inquit, myſterium quoque reſurrectionis iam tibi priùs eſt expoſitum per miracula quæ fiunt

in ſeminibus, diuina virtute, exuberãte ſua poteſtate, non ſolùm tibi reddente illud quod eſt diſſolutũ, ſed alia quoque magna & pulchra tibi addente, per quæ tibi ad id quod eſt magnificentius conſtruitur natu-
Ibidem ra. Seminatur enim, inquit, in corruptione, ſurgit in incorruptione. Seminatur in infirmitate, ſurgit in virtute. Seminatur in ignominia, ſurgit in gloria. Seminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpirituale. Quo modo enim quod erat in gleba frumentum, poſtquàm fuerit diſſolutum, relicta quæ erat in quãto breuitate, & quæ in quali figuræ ſuæ proprietate, ſeipſum non dimiſit, ſed in ſe manens fit ſpica, ipſum à ſe multum differẽs magnitudine, & pulchritudine, & varietate, & figura: eodem modo humana quoque natura, in morte relictis omnibus ſuis proprietatibus, quas per patibilem acquiſierat affectionẽ, ignominia, inquam, corruptione, infirmitate, ætatum diſcrimine, ſeipſam non dimiſit: ſed veluti ad quãdam ſpicam, trãſit ad incorruptionem, gloriámque & honorem & virtutem, & quæ eſt in omnibus perfectionem, & ad id quod vita eius non ampliùs naturalibus regitur proprietatibus, ſed tranſit ad ſpiritalem quen-
dam

dam ſtatum & impatibilem. Hæc eſt enim animalis corporis proprietas, per quendam fluxum & motũ ex eo in quo eſt alterari & mutari in alterum. Quæ enim nunc videmus non ſolùm in hominibus, ſed & in plantis & in pecoribus, eorum in ea quæ tunc erit vita nihil relinquetur. Videtur autẽ mihi oratio Apoſtolica omnino ſuffragari ſententiæ noſtræ de ruſurrectione, & id oſtendere quod noſtra continet definitio, dicẽs nihil aliud eſſe reſurrectionem, quàm noſtræ naturæ in veterem & qui fuit ab initio ſtatum reſtitutionem. Quoniam enim in primo ortu mundi hoc à ſcriptura didicimus, quòd terra primùm produxit herbã fœni, ſicut dicit hiſtoria: deinde ex germine ortum eſt ſemen: quod cùm in terram defluxiſſet, eadẽ rurſus exorta eſt ſpecies eius quod natum eſt ab initio. Hoc diuinus Apoſtolus dicit etiam fieri in reſurrectione. Non ſolùm autem hoc ab eo docemur, quòd homo traducitur ad id quod eſt magnificentius, ſed etiam quòd id quod ſperatur, nihil eſt aliud quàm id quod erat in principio. Quoniam enim quod fuit ab initio, non erat ſpica ex ſemine, ſed illinc ſemen: ea autẽ poſteà ſemini adnaſcitur: aper-

tè indicat exempli consequentia, quòd vniuersa quæ per resurrectionem nobis germinauit beatitudo, reuertitur ad eam gratiam quæ fuit ab initio. Nam nos quoque cùm ab initio essemus quodammodo spica, ardore vitij exaruimus. Cùm autem nos post mortem solutos terra exceperit, per ver resurrectionis, hoc nudum granum corporis, spicam reddet procerã teretémque & erectam, & in cœlestem porrectam altitudinẽ, pro calamo vel stipula ornatam incorruptione & reliquis diuinis signis. Oportet enim, inquit, hoc corruptibile induere incorruptionem. Incorruptionem autem gloriã & honorem & virtutem constat esse propria diuinæ naturæ, quę quidem priùs erant in eo qui factus est ad imaginem, & rursus sperantur. Prima enim spica erat primus homo: sed quando ingressu vitij in multitudinem diuisa est natura, quo modo fit fructus in spica, ita singuli priuati forma quæ erat in illa spica, & terræ immixti, in resurrectione renascimur in prima, in qua ab initio nati fuimus, pulchritudine, pro vna prima spica facti segetum multitudo innumerabilis. Vita autem acta ex virtute in hoc differet à vitio, quòd qui in hac quidem vita se

1. Cor. 15

virtute excoluērunt, ij in perfecta ſpica naſcuntur protinus. Quibus autē per vitium euanida & ſubuētanea fuit in hac vita virtus quæ erat in animali ſemine, ſicut quę dicuntur κερασβόλα eſſe dicunt horum periti, ij, & ſi renaſcūtur per reſurrectionem, magna agricolæ opus habent cultura, ad hoc vt conuenientibus temporibus vix tandem redeant ad formā ſpicæ, & fiant illud quod eramus prius quàm caderemus in terram. Cultura autem eius qui præeſt germinibus, eſt zizaniorum & ſpinarum collectio, quæ natæ ſunt in ſemine, vniuerſa quæ radicem nutriebat virtute adulterata, quò factum eſt vt minimè nutritū & imperfectū maneret ſemen germanū, ſuffocatū germinatione, procreationéque ſeminis quæ fit pręter naturā. Poſtquàm ergò quicquid eſt adulterinum & à nutrimento alienum fue-

Apud agricolas ſemina quæ priùs quàm in terram decidāt, incidūt in cornu boum, κερασβόλα dicūtur

παρὰ τὸ εἰς κέρατα βάλλεσθαι. *Quæ quidē proueniunt cæteris multò ſicciora & duriora, vnde & ἀτεράμονα vocantur. Hac voce vtitur Plato lib. 9. de Legibus. Cur autem id accidat, vt ſemina quæ in cornua boum impegerint, duriora proueniant, vide apud Plutarchum in Sympoſiacis, decade ſeptima, problemate ſecundo. Theophraſtus dubitat num friuolum ſit quod de cerasbolis iactant agricolæ.*

rit auulſum & deletum, igne id cõſumente quod eſt præter naturam, tunc bonæ habitudinis & ſucculenta eis euadet natura, vberémque & opimum fructum producet, cùm per hãc culturam poſt longa temporũ curricula, communem formam quæ nobis ab initio data eſt diuinitùs receperit. Beati autem ſunt ij quibus ſtatim exoritur perfecta ſpicarum pulchritudo, cùm naſcuntur per reſurrectionem. Hæc autem dicimus, non quòd vlla corporalis differentia in iis qui ex virtute vel vitio vitam egerunt ſit apparitura in reſurrectione: vt alterũ quidem exiſtimemus corpore imperfectum, alterum verò habiturum perfectionem. Sed quo modo in vita, & qui eſt in vinculis, & qui eſt ſolutus, ambo quidẽ ſe habent corpore ſimiliter: magna eſt autem inter vtrũque, quod ad voluptatem & triſtitiam attinet, differentia: ita exiſtimo eſſe reputandam bonorum & malorum differentiam in futuro tempore. Perfectio enim corporum quæ renaſcuntur ex corruptione, dicitur ab Apoſtolo fieri in incorruptione, & gloria, & honore, & virtute. Horũ autem diminutio, non ſignificat corporalem vllã eius quod natum eſt mutilationem, ſed

vniuscuiusque eorum quæ ex bono intelligũtur priuationem & alienationem. Quoniam ergo in nobis vnum omnino esse oportet ex iis quæ intelliguntur per oppositionem, nempe bonum vel malum, clarum est quòd dicere aliquem in bono non esse, omnino ostendit quòd sit in malo. Atqui si in vitio non est honor, nõ gloria, nõ incorruptio, non virtus: necesse est omnino vt in quo hæc non sunt, non dubitemus in eo ea esse quæ his intelliguntur aduersari: nẽpe imbecillitatem, ignominiam, corruptionem, & quæ sunt huius generis. Quæ quidem anteà diximus, quòd sunt animæ ex vitio affectiones ad auferẽdum difficiles, per totam ipsam contemperatæ & permistæ, & cum illa vnum effectæ. Iis ergo quæ sunt huiusmodi per ignis medicinam expurgatis & expiatis, in eorum locum succedet vnumquodque eorum quæ sunt præstantiora: nempe incorruptio, vita, virtus, honor, gratia, gloria, & si quid aliud coniicimus inspici in Deo & in eius imagine, quæ est humana natura.

FINIS.

PRIVILEGIVM.

CAutum priuilegio Regio D.Danieli Augentio dato, & conceſsione per eundem Augentium Ægidio Gorbino Bibliopolæ Pariſiẽſi vſque in decennium proximè futurum facta, ne infra hoc tempus liceat alij excudere aut vendere.

17

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm